

เรื่อง วัดชนะสงคราม

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร

พิมพ์ช่วย

ในการทอดกฐินพระราชทาน

ของ

กรมศิลปากร

ณ วัดชนะสงคราม พระนคร

๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๖

เรื่อง วัดชนะสงคราม

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร

พิมพ์ช่วย

ในการทอดกฐินพระราชทาน

ของ

กรมศิลปากร

ณ วัดชนะสงคราม พระนคร

๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๖

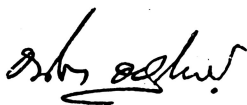
คำนำ

หลายปีมาแล้ว เมื่อกรมศิลปากรกำหนดนำากฐินพระราชทานมาทอด ณ วัดใด ก็ถือโอกาสนำประวัติของวัดนั้น ซึ่งมีท่านผู้เรียบเรียงไว้ หรือชวนชวายเรียบเรียง และรวบรวมขึ้นใหม่ มาจัดพิมพ์แจกจ่ายเป็นธรรมเนียมบรรณาการแก่บรรดาพุทธศาสนิกชน ผู้มาร่วมงานกุศลกาลทาน เพื่อเผยแพร่กิตติศัพท์ของวัด และประกาศเกียรติคุณของท่านผู้สร้าง ท่านผู้ปฏิสังขรณ์ ตลอดจนประวัติท่านเจ้าอาวาส และท่านผู้ร่วมก่อสร้างบำเพ็ญกุศลอื่น ๆ ในวัดนั้น เป็นการเชิดชูคุณงามความดีให้เป็นที่ยอมรับกันโดยแพร่หลาย ตามที่จะพึงทำได้ในโอกาสนั้น

ในปีนี้ กรมศิลปากรได้นำากฐินพระราชทานไปทอด ณ วัดชนะสงคราม อำเภอพระนคร จึงมอบให้นายยิ้ม ปัทมธยางกูร เปรียญ ช่วยค้นหาประวัติของวัด แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า แม้วัดชนะสงครามจะเป็นวัดสำคัญคู่บ้านคู่เมืองและตั้งอยู่ในกำแพงพระนคร แต่ก็ยังมิเคยมีท่านผู้ใดเรียบเรียงประวัติหรือตำนานไว้ อาศัยที่นายยิ้ม ปัทมธยางกูร เป็นพหูสูตรในการค้นคว้า จึงสามารถรวบรวมเอกสารและสืบค้นเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับวัด

ชนะสงครามได้ก่อนข้างสมบูรณ์ เท่ากับเป็นการรวม
 เอกสารเรื่องวัดชนะสงครามไว้ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์
 อย่างยิ่งที่จะใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเรียบเรียงตำนานหรือ
 ประวัติของวัดต่อไป แม้เอกสารเหล่านี้จะยังไม่เป็นการ
 เรียบเรียงตำนานหรือประวัติ แต่ก็นับว่าช่วยให้ผู้อ่านได้
 ทราบเรื่องราวความเป็นมาของวัดชนะสงคราม ความ
 ความมุ่งหมายในการเผยแพร่กิตติศัพท์และประกาศ
 เกียรติคุณดังกล่าวข้างต้น จึงได้จัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่ใน
 เทศกาลนำกฐินพระราชทานมาทอด ณ วัดชนะสงคราม
 ปีนี้ และขอขอบคุณ นายยิ้ม ปัทมทยางกูร เปரியัญ ไร่
 ณ ทนด้วย

ขออนโมทนาในกุศลกาลทาน ซึ่งบรรดาพหุ
 ศาส์นิกชนได้ร่วมกันบำเพ็ญ ทั้งส่วนที่เป็นไวยาวัจจมัย
 และบริจาควัตถุปัจจัยไทยธรรม ร่วมในกฐินทาน จง
 อำนวยผลคดบันดาลให้ทุกท่าน เจริญด้วยอายุ วรรณ
 สุข พละ ตลอดจนกาลนาน เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๗ ตุลาคม ๒๕๐๖

[ข]

พระอุโบสถ (ด้านหน้า) วัดชนะสงคราม
จังหวัดพระนคร

สารบัญ

	หน้า
ชั้นและที่ตั้งวัด	๑
อาณาเขตวัด	๑
ผู้สร้างและผู้ปฏิสังขรณ์	๒
รัชกาลที่ ๑	๒
รัชกาลที่ ๒	๕
รัชกาลที่ ๓	๗
รัชกาลที่ ๔	๗
รัชกาลที่ ๕	๑๓
รัชกาลที่ ๖	๓๑
รัชกาลที่ ๗	๓๘
รัชกาลที่ ๘	๕๖
ปูชนียวัตถุ	๕๘
ถาวรวัตถุ	๕๙
ผลประโยชน์ของวัด	๖๐

การศึกษา		๖๐
ระเบียบและขนบธรรมเนียม		๖๒
มรรคนายกและไวยาวัจกร		๖๔
ลำดับและประวัติเจ้าอาวาส		๖๕

ภาคผนวก

พระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว เรื่องประเพณีพระสงฆ์รามัญสวด
พระปริตทำน้ำพระพุทธมนต์ในพระราชวัง ... ๘๓
ประวัติหม่อมเจ้าพระศิลาหลวงการ (ม.จ. เนตร) ๘๘
พระนามพระราชโอรสธิดา ในกรมพระราชวังบวร ฯ
ที่จารึกไว้ ณ เถลิงพระอุโบสถวัดชนะสงคราม ๘๐
พระพุทธปฏิมา ๑๖ องค์ ๑๐๐
มรรคนายก ๑๐๓

เรื่อง วัดชนะสงคราม

ชั้นและที่ตั้งวัด

วัดชนะสงครามเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิด
ราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่จดถนนจักรพงษ์ ตำบล
ชนะสงคราม อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร

อาณาเขตวัด

ทิศเหนือ จดซอยรามบุตรี ยาวประมาณ ๕ เส้น

๖ วา

ทิศใต้ จดคลองวัดชนะสงคราม ยาวประมาณ
๖ เส้น

ทิศตะวันออก จดถนนจักรพงษ์ ยาวประมาณ
๔ เส้น ๗ วา

ทิศตะวันตก จดคลองวัดชนะสงคราม ยาวประมาณ
๕ เส้น ๖ วา

รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๒๕ ไร่

ผู้สร้างและผู้ปฏิสังขรณ์

รัชกาลที่ ๑

เดิมวัดนี้เป็นวัดเล็ก ๆ มีมาก่อนสร้างกรุงเทพ
พระมหานคร บริเวณรอบ ๆ วัด เป็นทุ่งนาค่อนข้างกว้าง
ใหญ่ เรียกกันในสมัยนั้นว่า “วัดกลางนา” ครั้นมาถึง
สมัยรัตนโกสินทร์ เรื่องราวของวัดนี้เริ่มมีหลักฐานขึ้น
คือเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมีพระราชปรารภว่า “พระราชาคณะฝ่ายรามัญ
ยังหาตัวมิได้ จึงทรงพระกรุณาให้จัดหาพระมหาเถระ
ฝ่ายรามัญ ซึ่งรู้พระวินัยปริยัติได้ ๓ รูป ทรงตั้งเป็น
พระมหาสุเมธจารย์องค์ ๑ พระไตรสรณัมของค์ ๑
พระสุเมธน้อยองค์ ๑ เมื่อสมเด็จพระอนุชาธิราช
กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทรงสร้างวัดทองปู้ขึ้นใหม่
โปรดให้พระสงฆ์รามัญมาอยู่วัดทองปู้และให้พระมหา
สุเมธจารย์เป็นเจ้าอาวาส พระไตรสรณัมของค์นั้น มี
พระบรมราชโองการให้ ไปอยู่วัดบางหลวงเป็นเจ้าคณะ
รามัญ ในแขวงนนทบุรีและสามโคก พระสุเมธน้อยนั้น
โปรดให้ไปครองวัดบางยี่เรือใน ”(๑)

(๑) จากพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ.

อันนามว่าวัดทองปู้^๕นี้ เข้าใจว่าเป็นคำที่เริ่มเรียกกัน
ในสมัยเมื่อโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาพระสงฆ์รามัญมาอยู่
เพราะวัดทองปู้^๕นี้ ในสมัยอยุธยา (รัชกาลสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช) เป็นวัดพระสงฆ์รามัญ ดังหลักฐาน
ต่อไปนี้ คือ

ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา
ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๑ เล่ม ๒ หน้า ๖๑ ว่า “พระบาท
สมเด็จพระบรมพิตร พระพุทธเจ้าช้างเผือก^(๑) ได้ทรง
ทราบเหตุ ก็ทรงพระโสมนัส ดำรัสให้สมิงรามัญเก่า
ในกรุงถอยพลพันหนึ่ง ออกไปรั้งครอบครัวมอญเมือง
เมาะตะมะเข้ามายังพระนคร แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้
พวกครัวมอญใหม่ ตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบลสามโคกข้าง ที่
คลองคูหาและที่ใกล้วัดทองปู้^๕ข้าง ”

และในหนังสือชุมนุมพระบรมราชาธิบายในพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคที่ ๒ หมวดราช
ประเพณีโบราณ เรื่องประเพณีพระสงฆ์รามัญสวดพระ
ปริต^(๒) มีข้อความ (ตอน ๑) ว่า “เมื่อครั้งแผ่นดิน

(๑) สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช (พ.ศ. ๒๑๕๕ — ๒๒๓๑)

(๒) พระบรมราชาธิบายเรื่องนี้ ได้พิมพ์ไว้ที่ภาคผนวกท้ายเล่ม

พระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้า เสด็จไปประทับ
อยู่กรุงลพบุรี ๘ เดือนในฤดูแล้งทุกปี ก็ให้อารามพระ
สงฆ์รามัญวัดทองไปให้ตามเสด็จขึ้นไป ตั้งพระอาราม
ชื่อวัดทอง^(๑) อยู่สวตพระปริต ถวายน้ำพระพุทธรูป
ทุกวัน อารามนั้นก็ยังปรากฏจนทุกวันนี้”

อนึ่งในหนังสือทำเนียบสมณศักดิ์กรุงเก่า มีว่า
“พระไตรสรณัชชอยู่วัดจอมปู (ทองปู)”^(๒) ฉะนั้น
จึงเห็นได้ว่าที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ทรงแต่งตั้งพระมหาเถระรามัญอีกรูปหนึ่ง เป็นพระไตร
สรณัชชและเป็นเจ้าคณะรามัญนั้น ก็ทรงดำเนินตาม
แบบอย่างสมัยอยุธยาอีกเช่นกัน

จากหลักฐานเหล่านี้ เป็นอันสันนิษฐานได้ว่า นาม
“ทองปู” นี้เป็นเพียงคำที่นำมาเรียกขานในความหมาย
ว่า เป็นวัดพระสงฆ์รามัญ เลียนอย่างสมัยอยุธยาเท่านั้น
หาได้เป็นนามที่ไต่บุญญาฤทธิขึ้นเรียกเป็นทางการแต่อย่างไ

(๑) วัดทองปูตั้งอยู่ในตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

(๒) ดำเนินพระอารามและทำเนียบสมณศักดิ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๓
หน้า ๕๖

ไม่ เพราะฉะนั้นในวาระเมื่อทรงมีชัยชนะข้าศึกมาคราวใด
คราวหนึ่ง จึงได้พระราชทานนามพระอารามนี้ว่า
“ วัดชนะสงคราม ”

ในยุคแรกสมเด็จพระบรมราชาเจ้ามหาสุรสิงหนาท
ได้ทรงสถาปนาพระอารามนี้ใหม่ทั่วทั้งพระอาราม เริ่มแต่
ได้ทรงก่อสร้างพระอุโบสถเป็นทรงโรง มีพระระเบียงรอบ
ผนังอยู่นอก แบบเดียวกับที่ทรงสร้างที่วัดมหาธาตุ แต่
นอกจากนี้จะได้ทรงสร้างอะไรไว้อีกบ้าง ยังไม่พบหลักฐาน

รัชกาลที่ ๒

ในปี พ.ศ. ๒๓๕๒ เมื่อสมเด็จพระบรมราชาเจ้า
มหาเสนานุรักษ์ ทรงรับสถาปนาเป็นกรมพระราชวังบวร
ตำแหน่งที่พระมหาอุปราชแล้ว เสด็จขึ้นไปประทับ ณ
พระราชวังบวร ได้โปรดให้ซ่อมแซมพระราชมณเฑียร
บางส่วน ส่วนที่ทรุดโทรมมากก็ทรงให้แก้ไขหรือถอนไป
ในโอกาสนั้นได้โปรดให้ รื้อพระพิฆเนศวรเอาตัวไม้ที่ยัง
ใช้ได้ ไปทำไว้ที่วัดชนะสงคราม แนวกุฏิหลังพระอุโบสถ

สมเด็จพระเจ้า ๑ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ตรัสเล่า
 เรื่องราวของพระพิฆเนศวรในตำนานว่า
 “เดิมกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ทรงปรารถนา
 ให้สร้างปราสาทขึ้นที่วังหน้า แต่ภายหลังโปรดให้คง
 ก่อสร้าง แล้วให้เอาต้นไม้ที่ปรังไว้ไปสร้างพระมณฑป
 (หลังที่ถูกไฟไหม้) ที่วัดมหาธาตุ ส่วนที่ที่ทรงกะไว้ว่า
 จะสร้างปราสาทนั้น โปรดให้สร้างพระวิมาน ถวายเป็น
 พุทธบูชา ชื่อนานานว่า “พระพิฆเนศวร” เป็นที่ไว้
 พระพุทธรูป พระวิมานนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัวได้ทันทอดพระเนตรเห็น ทรงพรรณนาไว้ใน
 พระราชนิพนธ์เรื่องสถานที่ซึ่งกรมพระราชวังบวร ๑ ทรง
 สร้าง (หอพระสมุดฯ พิมพ์ในประชุมพระบรมราชาธิบาย
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗) ว่าตัวพระวิมานกลางที่เป็นหอพระ
 หลังคามุงคิ้วยก ฝากระดานข้างนอกประกอบเป็นลายทอง
 ขาววิจิตรปักทองประดับกระจก ข้างในเขียนลายรดน้ำ
 มีราชวัติฉัตรรูปอย่างฉัตรเบญจรงค์ (ปักรายรอบ) เป็น
 เครื่องปักทองประดับกระจกทั้งสิ้น นอกจากพระวิมาน
 ออกมาที่พระระเบียงฝาข้างในเขียนเรื่องพระปฐมสมโพธิ

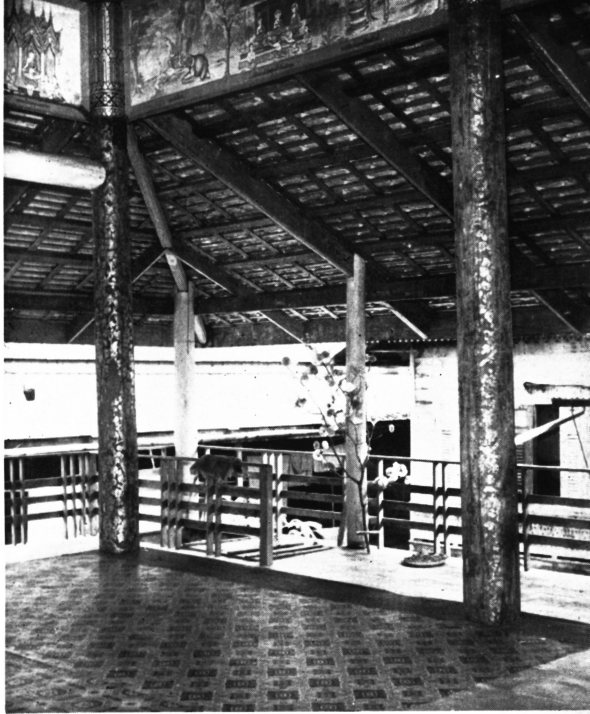
หอสดมนต์

(ด้านภายใน)

วัดมะกอก

ตำบลบางระมาด

จังหวัดธนบุรี

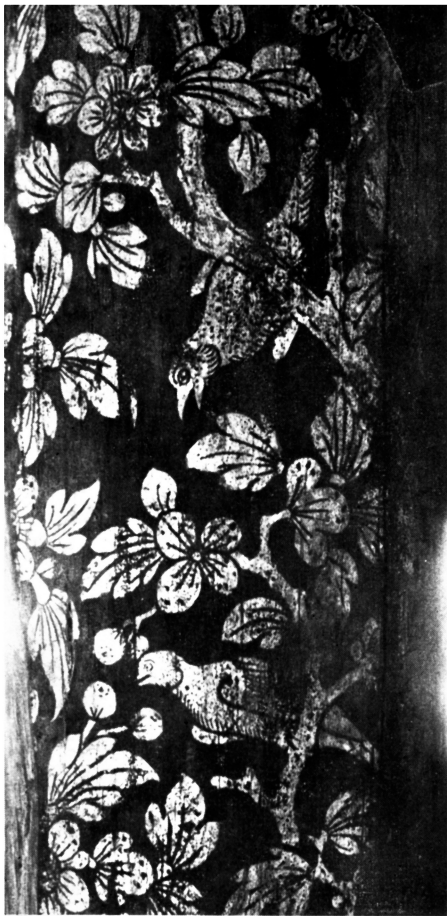
ศาลาการเปรียญ

วัดมะกอก

ตำบลบางระมาด

จังหวัดธนบุรี

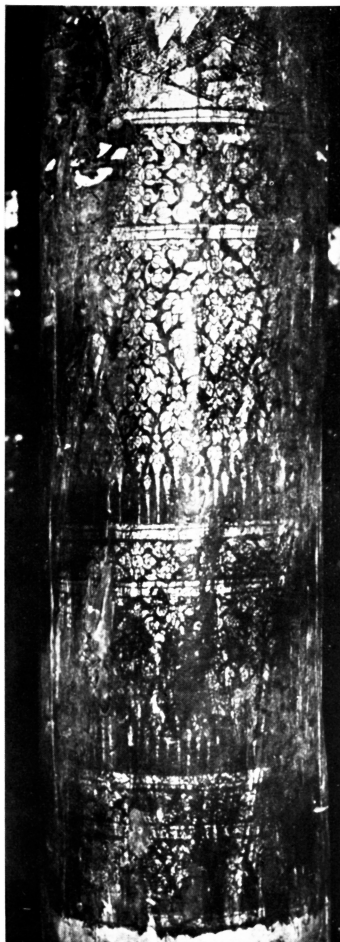

(ตอนเหนือโคนเสาขึ้นไป)

เสาพระพิฆเนศวร
ลายลงรักปิดทอง

(ตอนโคนเสา)

และเรื่องรามเกียรติ์ “งามนักหนา” ข้างนอกมีลาย
ประกอบปีกทองประดับกระเจก เสาและหูช้างพนักร้างใน
ก็ล้วนลายสลักปีกทองประดับกระเจก มีตะพานพนักร้าง
ปีกทองเป็นทางข้ามสระเข้าไปทั้ง ๔ ทิศ”

พระพิमानคติศาที่วัดชนะสงครามนี้ เมื่อคราว
สงครามเอเชียบูรพา ได้ถูกระเบิดทำลายพังเสียหายมาก
ยังเหลือแต่บางส่วนเช่นเสา ครั้นมาเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๕๑ ท่านพระครูวิสุทธิกิจสาจารย์ (ฉนุโท วง)
เจ้าอาวาส วัดมะกอก ค่ายหลวงระมวดี อำเภอคลองตัน
จังหวัดธนบุรี มารับซื้อส่วนที่ใช้ได้ นำไปปรับปรุงปลูก
เป็นหอสวดมนต์และศาลาการเปรียญขึ้นไว้ที่วัดนั้น

รัชกาลที่ ๓

ในรัชกาลนี้ คาดว่าคงจะได้ทรงปฏิสังขรณ์บ้าง
เพราะสิ่งก่อสร้างในยุคนั้น คงจะทรุดโทรมลง แต่ก็
ไม่พบหลักฐานว่าได้ทรงปฏิสังขรณ์อะไรไว้บ้าง มีเอกสาร
ฉบับ ๑ ว่าได้พระราชทานผ้าพระกฐิน ดังสำเนาที่ได้นำ
มาตีพิมพ์ไว้ต่อไป

“รับสั่งเสด็จทอดพระกฐินยก ณ วัน ๒ ๑๑ ค่ำ
ณ วัดมหาธาตุ ที่ ๑ วัดพระเชตุพน ที่ ๒ วัดราชบูรณะ ที่ ๓

วัดชนะสงคราม พระราชทาน รวม ๕ พระอาราม
นายมิ่งไป สัสดีซ้ายประแดงขวาประแดง ล้อมวัง วังหน้า
หมู่ใหญ่ นครบาล พันจัน สัสดีซ้ายรับ ”

(จากหมายรับสั่ง ร. ๓ ปี จ.ศ. ๑๒๐๗ เล่ม ๕)

รัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรด
ให้สร้างกุฏิขึ้นใหม่ ทรงสร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๓๕๖
แล้วโปรดให้ทำการฉลอง มีรายการดังลำนามายรับสั่ง
ต่อไปนี้

“ณ วัน ๒ ๕ ค่ำ ปีมะแม เบญจศก^(๑) มีหมายเวร
นายควรมาวา ด้วยพระยาอำเรอภักดี^(๒) รับพระบรมราช
โองการไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า
ทรงพระราชศรัทธาสั่งสร้างกุฏิขึ้นใหม่ในวัดชนะสงคราม
เสร็จแล้ว ณ วัน ๑๕ ค่ำ เพลาย่ำพระสงฆ์จะได้สวด
พระพุทธรูปที่กุฏิเจ้าอธิการราชาคณะ ๕ แห่ง ครั้นรุ่งขึ้น
ณ วัน ๑๕ ค่ำ เพลาเช้าจะได้รับพระราชทานฉัน ให้

(๑) ตรง กับวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๕๖ (จ.ศ. ๑๒๑๕)

(๒) พระยาอำเรอภักดี (ดิศ โรจนดิศ) ต่อมาเป็นพระยาอภัยกันทรวิภาตย์

เกณฑ์ยกเอาเลขนายกองประจำการในหมู่ - - - ให้ได้
 ๑๔๑ คนนั้น เกณฑ์ให้ผู้ซึ่งต้องเกณฑ์ทั้งนี้ให้นายหมวด
 คุมไพร่ไปส่งให้แก่ นายเวรกรมวัง แต่ ณ วัน ๑๕ ค่ำ
 เพลาย่างรุ่งเช้าให้ทันกำหนด อย่าให้ขาดได้ตามเกณฑ์
 ตามรับสั่ง

กองพระยาศรีหราชเดโชไชย^(๑) ทำพระมูล
 มณเฑียร และพระพุทธรัตนสถาน ๒๐ กองพระยา
 อภัยรณฤทธิ์^(๒) ๑๐ กองพระยาสามภพพ่าย^(๓) ๑๕ กอง
 หลวงเทพบริบาล ๑๐ กองหลวงราชฤทธานนท์ ๘ กอง
 หลวงนนทเสน ๔ กองหลวงศรีวรรณรงค์ ๒๖ กองหลวง
 ราชรนา ๑๒ กองขุนชำนาญภักดิ์ ๑๒ กองหลวงอภัย
 พิทักษ์ ๘ กองหลวงพิमानไพชนต์ ๘ กองพระหฤไทย
 ๘ รวม ๑๔๑

อนึ่งสั่งว่า ทรงพระราชศรัทธาสรางกุฏิขึ้นใหม่
 ในวัดชนะสงครามแล้ว ณ วัน ๑๕ ค่ำ เพลาเช้าจะได้
 เสด็จทางสถลมารคออกประตู่วิเศษไชยศรีตามสะพาน

(๑) พระยาศรีหราชเดโชไชย (แก้ว สิงหนเสน) ภายหลังเป็นเจ้าพระยา
 ยมราช

(๒) พระยาอภัยรณฤทธิ์ (เฉย ยมาภัย) ภายหลังเป็นเจ้าพระยายมราช

(๓) พระยาสามภพพ่าย (หนู เกตุทัต) ภายหลังเป็นพระยาเพชรพิไชย

ข้างทำใหม่ ที่คลองริมพระบรมราชวัง เลี้ยวถนนบ้านพระ
 ยาเพชรพิไชย ตรงไปเข้าถนนวัดชนะสงคราม ทรงถวาย
 กุฎีแก่พระสงฆ์ในพระอาราม ให้เกณฑ์เจ้ากรมปลัดกรม
 ขุนหมื่น ^๕ ๖ กองรายทางรับเสด็จนั้นเกณฑ์ และให้ผู้ซึ่ง
 ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ ให้ไปเบิกงบค่อกรมเมืองกองละคน เบิก
 หอกปลายปืน - - - ค่อกรมเกณฑ์หัดแสงปืน กองละ
 ๔ เล่ม เบิกหอก กองละ ๔ เล่ม เบิกกระบี่ โกร่งทองฝักทอง
 นายละเล่ม ค่อกรมแสงหอกดาบ แล้วให้มี - - - หม้อ
 กระแต สำหรับกองงทุกกอง ให้เร่งไปตั้งกองแต่ ณ
 วัน ๗ ๘ ค่ำ เพลาย่ำรุ่งเช้า แล้วให้เจ้าพนักงานผู้นั่ง
 กองตรวจตราห้ามปรามผู้คนและเจ้าบ้านเจ้าเรือน อย่าให้
 เกิดเหตุสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นได้ เหมือนอย่างหมายเสด็จมา
 แต่ก่อน อย่าให้ขาดได้ ตามเกณฑ์ตามรับสั่ง

(๑) ตั้งอยู่หน้าวังสมเด็จพะเจ้าหน้าองค์ยาเธอ เจ้าฟ้า
 มหามาลา—อาสววิเสทซ้าย หลวงพลอาไศรย เจ้ากรม ๑
 ขุนรามรณฤทธิปลัดกรม ๑ ขุนหมื่น ๘ รวม ๑๐

(๑) ที่ตั้งของกองรายทางที่เสด็จผ่านไป

ตั้งอยู่ถนนจะไปวัดมหาธาตุริมโรงช้าง — กรมช้าง
ซ้ายขวา พระราชวังเมือง เจ้ากรม ๑ นายสารใหญ่ ๑
นายทรงบาท ๑ ขุนหมื่น ๗ รวม ๑๐

ตั้งอยู่ถนนใหญ่ริมข้อมเผด็จทัชกร—กongsกลางขวา
หลวงศรีวรรณรงค์ เจ้ากรม ๑ ขุนหมื่น ๖ กongsกลางซ้าย
ขุนหมื่น ๓ รวม ๑๐

ตั้งอยู่ถนนตรอกริมโรงโขนข้างหอพระสถิตี—เรือ
กัญญซ้าย หลวงอาสาสำแดง เจ้ากรม ๑ ขุนหมื่น ๕
รวม ๑๐

ตั้งอยู่ริมศาลามุมวังพระองค์เจ้าแพเกล้า—กongsหลวง
วิจารณ์โกษา เจ้ากรม ๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๑๐

ตั้งอยู่ถนนริมข้อมศาลาคู่ ข้างพระบรมราชวัง —
อาษาใหม่ กรมท่าซ้าย หลวงนราเรืองเดช เจ้ากรม ๑
ขุนหมื่น ๔ กรมท่าขวา หลวงพิทักษ์โยธา เจ้ากรม ๑
ขุนหมื่น ๔ รวม ๑๐

ตั้งอยู่คันสะพานข้างท่าใหม่ ข้างเหนือริมข้อม —
กลองชนะซ้าย หลวงเพชรเสน เจ้ากรม ๑ ขุนรามเกริ ๑
ขุนหมื่น ๔

ตั้งอยู่ต้นสะพานช้างทำใหม่ ช้างไต้ริมวังกรม
เสนาเทพ — เกณฑ์หัตถ์อย่างฝรั่ง หลวงพิพิธณรงค์ ๑
ขุนหมื่นซ้ายขวา ๕ รวม ๑๐

ตั้งอยู่ต้นสะพานช้างทำใหม่ หน้าวังพระองค์เจ้าอนุช
— อาสาซ้ายขวา ขุนพลไพบูล ๑ ขุนหมื่น ๓ คู่ชักซ้าย
ขุนหมื่น ๖ รวม ๑๐

ตั้งอยู่ตรอกโรงเลก - - - - อาสาซ้ายขวา
หลวงเสนาภิมุข ๑ ขุนอัครสงคราม ๑ ขุนหมื่น ๔
รวม ๑๐

ตั้งอยู่ตรอกหน้าโรงธรรมวัดชนะสงคราม — อาสา
ใหม่ซ้าย หลวงกำจรจำนง ๑ ขุนอินท์อุดม ๑ ขุนหมื่น ๔
อาสาใหม่ขวา ขุนหมื่น ๔ รวม ๑๐

ตั้งอยู่ถนนริมคลองขุดใหม่ — คู่ชักขวา ขุนประชา
พล ๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๑๐

ตั้งอยู่ถนนสะพานคลองขุดใหม่ ริมบ้านพระยา
มณฑัยรบาล — สนมกลางซ้าย หลวงอรินทราชาศิสังหาร
๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๑๐

(จากหมายรับสั่ง ร. ๔ ปี จ.ศ. ๑๒๑๕ เล่ม ๑๔)

รัชกาลที่ ๕

ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ (ร.ศ. ๑๒๖)

พระสงฆ์ถวายพระราชกุศลในพิธีวิสาขบูชา

วัดชนะสงคราม

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๖

ข้าพระพุทธเจ้า พระสุเมธาจารย์ วัดชนะสงคราม

กราบทูลมายัง กรมหลวงวชิรญาณวรโอรส ทรงทราบ

ทูลถวายหนังสือของฝ่าพระบาทวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๖ มีความว่า ให้จดประเพณีในการวิสาขบูชา นั้น ข้าพระพุทธเจ้าทราบเกล้าฯ แล้ว ได้ขอร้องพระราชาคณะและพระครูฐานานุกรมอันเคยมาประชุมจดประเพณีเจริญพระพุทธมนต์ในพระอุโบสถพร้อมกันแล้ว มีพระธรรมเทศนาประณมวิสาขบูชา

ข้าพระพุทธเจ้าและสงฆ์ทั้งหลายขอถวายพระราชกุศล แก่สมเด็จพระบรมมหาพิตรพระเจ้าอยู่หัวยังประเทศยุโรป ขอให้ทรงพระเจริญศิริสวัสดิพิพัฒนามงคล พระชนมสุขสถาพรจงทุกประการ

พระสุเมธาจารย์^(๑)

(จากเอกสาร ร. ๕ เลขที่ ๑๙๔/๖ เรื่องพระถวายพระราชกุศล ในการทำวิสาขบูชา)

(๑) พระสุเมธาจารย์ (ศรี)

การป้องกันกาฬโรค

ที่ ๒๖/๒๐๔

วันที่ ๓๐ ธันวาคม รตนโกสินทรศก ๑๒๖

เรียน เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร^(๑)

ด้วยเสนาบดีกระทรวงวังได้นำหนังสือของเจ้าคุณ
เรื่องพระอริยธชถึงมรณภาพขึ้นทูลเกล้า ถวายทรงทราบ
ฝ่าละอองธุลีพระบาท มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า
ให้เรียนเตือนมายังเจ้าคุณว่า พระอริยธชเป็นกาฬโรคถึง
แก่มรณภาพ และพระสงฆ์สามเณร ในวัดชนะสงคราม
ก็อาพาธถึงแก่มรณภาพอีกหลายรูป พระสุมะจาจารย์
ชรามากแล้ว ถ้าไม่มีใครเป็นผู้ตรวจตราเป็นตำรวจไว้
ถามว่าพระถึงมรณภาพด้วยโรคอะไรก็ไม่รู้เช่นนั้นจะพอใจ
เสียเท่านั้นไม่ได้ ผิดด้วยประกาศ ต้องให้ไปตรวจตราให้
รู้ว่าเป็นโรคภัยไข้เจ็บอะไรในวัด เป็นคนเดียวหรือมาก
คนด้วยกัน และกำชับให้คอยบอกเหตุการณ์ไข้เจ็บ อย่าให้
ละเลยเสีย

(ลงพระนาม) สมมตอมรพันธุ์

(๑) เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร (ม.ร.ว. คดี สุกตน์)

ที่ ๗๐/๕๕๓๔

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๑ เดือน มกราคม ร.ศ. ๑๒๖

ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร ขอ
ประทานกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสมมตอมร-
พันธุ์ ทราบฝ่าพระบาท

ด้วยได้รับลายพระหัตถ์ที่ ๒๖/๒๐๔ ลงวันที่ ๓๐
ธันวาคม ค.ศ. ๑๒๖ ดำเนินกระแสพระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ ว่าพระอริยธรรมาภรณ์และพระสงฆ์
สามเณรในวัดชนะสงครามก็อาพาธถึงแก่มรณภาพอีก
หลายรูป พระสุเมธจารย์ก็ไม่ทราบว่า จะเป็นโรคอะไร
โปรดเกล้าฯ ให้ไปตรวจตราว่าเป็นโรคภัยไข้เจ็บอะไรใน
วัด และกำชับให้พระสุเมธจารย์คอยบอกข่าวโรคภัยไข้
เจ็บอย่าให้ละเลยเสียนั้น ทราบเกล้าฯ แล้ว

ข้าพระพุทธเจ้าได้ให้เจ้าพนักงานไปตรวจสอบถาม
พระสุเมธจารย์ในเรื่องพระสงฆ์สามเณรที่ถึงแก่มรณ-
ภาพ ก็ไม่ได้ความชัดเจน จึงได้สอบถามพระสงฆ์เจ้า
คณะ และพระสงฆ์ซึ่งอยู่กุฎิใกล้เคียง และได้ทราบ

พร้อมกับพระสุเมธจารย์ได้ความว่า พระสงฆ์ซึ่งอาพาธ
ถึงมรณภาพนั้น หากได้อาพาธเป็นกาฬโรคไม่ แฉงอยู่
ใน คำสอยถามที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ถวายมาพร้อมกับ
หนังสือแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าได้อาราธนาหม่อมเจ้าพระ
ศีลวาลังการ^(๑) พระสุเมธจารย์ พระครูฐานานุกรม
เปรียญในวัดนั้น มาชี้แจงถึงการไขเจ็บที่ระมึนในวัดนั้น
ว่า ถ้าพระสงฆ์สามเณรคฤหัสถ์ศิษย์วัดป่วยเจ็บมีอาการ
แปลกประหลาดเช่นพระอริยธัช ก็ให้รีบขอร้องพักกอง
ตระเวนตามประกาศป้องกันกาฬโรคแล้วให้บอกมายัง
กระทรวงให้ทราบด้วย และได้กำชับว่าพระสงฆ์ที่อยู่ใน
วัดนี้จะเข้าไปสวดพระปริตในพระบรมมหาราชวังนั้น ใน
ระหว่างนี้พระสงฆ์ที่อยู่บนกุฏิ ใกล้เคียงชานแล่นถึงกันกับ
กุฏิพระอริยธัช อย่าให้เข้าไปสวดพระปริตในพระบรมมหา
ราชวัง ให้จัดพระสงฆ์นอกจากคณะพระอริยธัชเข้าไป
สวดจนกว่าไข้กาฬโรคคนนี้จะหมดเขต ตามข้อความที่ข้า-
พระพุทธเจ้าได้ชี้แจงนี้ หม่อมเจ้าพระศีลวาลังการ พระ

(๑) คุณพระวัดหม่อมเจ้าพระศีลวาลังการ (ม.จ. เนตร) ที่ภาคผนวก
ท้ายหนังสือ

สุเมธจารย์ พระครูฐานานุกรมเปรียญว่าเข้าใจแล้ว
และเข้าพระพุทธรูปเจ้าก็ได้มีหนังสือกำชับไปอีกฉบับ ๑ มี
ข้อความคล้ายกันดังที่ได้อธิบายนั้น และได้ให้พระสุเมธ
จารย์ประกาศแก่พระสงฆ์สามเณร ในวัดนั้น ให้ทราบทั่ว
กันด้วย

ถ้ามี โอกาสอันควร ขอฝ่าพระบาทได้โปรดนำ
ความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

เจ้าพระยาวิจิตรวงศ์วุฒิไกร

(๑) ด้วยโปรดมีบัญชาให้เกล้าฯ กับนายชิต อารามนา
พระสุเมธจารย์มาสอดถามถึงเรื่องพระสงฆ์สามเณร ใน
วัดชนะสงครามมรณภาพด้วยโรคอะไรนั้น ได้อารามนา
พระสุเมธจารย์มาสอดถามแล้วก็ไม่ได้รับความชัดเจน จึง
ได้ไปตรวจและสอบถามเจ้าคณะหมวดและพระสงฆ์ซึ่ง
อยู่กุฎใกล้เคียงหรือที่ได้อธิบาย เห็น ยังมีแจ้งต่อไป

(๑) รายงานตรวจสอบของเจ้าพนักงาน

๑. พระมหาลับ ชี้แจงว่า พระโผยบอายุ ๓๐ พรรษา ๑๐ เป็นเจ้าคณะอยู่ในวัดชนะสงคราม ครั้นเมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม คณั้น เวลาพลบค่ำ ได้ทราบว่า พระโผยบอาพาธเป็นอหิวาตกโรคมีอาการท้องร่วง และอาเจียนมีตะกิว ไม่ทันที่จะหาหมอมารักษา เมื่อทราบนั้นพระโผยบมีอาการมากแล้ว จะให้ฉนยากไม่ได้ ด้วยขาหนีบเกร็งแข็ง และเสียน้ำเหงื่อ กรอกลงไม่ได้ ครั้นเวลา ๒ ยาม วันนั้นเองพระโผยบก็ถึงแก่มรณภาพ และได้ปลงศพพระโผยบที่วัดสามพระยา แต่เมื่อเดือนธันวาคมนี้แล้ว

๒. พระมหาลับ ชี้แจงว่า พระเจริญอายุ ๑๕ พรรษา ๑๒ อยู่ในคณะพระมหาลับ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน คณั้น พระเจริญอาพาธเป็นลมมีอาการจุกเสียดเป็นกำลัง ครั้นถึงเวลาบ่ายวันนั้นเอง พระเจริญก็ถึงแก่มรณภาพ ครั้นรุ่งขึ้นได้จัดการปลงศพพระเจริญที่วัดสามพระยาเสร็จไปแล้ว

๓. พระพา ชี้แจงว่า สามเณรชงอยู่ในคณะพระเขียนมาจากเมืองลพบุรีกับพระมีผู้เป็นอาจารย์ ได้มาพัก

อาศรัยและเล่าเรียนพระปริยัติธรรมอยู่ในวัดชนะสงคราม ครั้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๓๓ สามเณรชงอาพาธเป็นไข้มีอาการสับตร้อนสับคหนาวเป็นกำลัง สามเณรชงฉันของผัดสำแดงใช้น้ำก็กำเริบ พระมิ่งเป็นผู้พยาบาล ไข้ให้ฉันยาเขียวยาหอมของชาวย่าน อาพาธอยู่ได้ประมาณแปดวัน สามเณรชงก็ถึงมรณภาพ ครั้นรุ่งขึ้น เวลาเช้าได้จัดการปลงศพสามเณรชงที่วัดสังเวชวิศยาราม และพระมิ่งลาไปจากวัดชนะสงครามไปเมืองลพบุรีแล้ว

๔. พระแหม่ม ช้างว่า พระเชียนอายุ ๗๔ พรรษา ๕๓ อาพาธเป็นโรคชราเรื้อรังมานาน ครั้นวันที่ ๑๕ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๓ พระเชียนฉันเช้าแล้วก็เข้าไปจำวัดในกุฏิ ครั้นถึงเวลาเพล พระสงฆ์ได้ตบประตูเรียกพระเชียนเพื่อได้ฉันเพลก็เจ็บบไป พระสงฆ์ให้นายกลั่นขึ้นหน้าต่างกุฏิพระเชียนเข้าไป เห็นพระเชียนนั่งฟุบอยู่ที่ในกุฏิพูดไม่ได้ นายกลั่นจึงได้เปิดประตูออกมา พระสงฆ์พากันเข้าไปประคองพระเชียน แล้วให้ทมิฬนาคฤ์และพิมพ์เสน อาการก็ไม่คลาย ครั้นรุ่งขึ้นเวลาเช้า ๑ โมง

พระเข็ญถึงมรณภาพด้วยโรคลม ได้เก็บศพไว้ในกุฏิ
ครั้นวันที่ ๓๐ ธันวาคม คกนี้ กรมศุขาภิบาลได้ยกศพ
พระเข็ญไปว่าจะเอาไปเผา

๕. พระปลัดบุญ สุานาพระอริยธช ช้แจงว่า พระพุ
อายุ ๔๗ อยู่คณะพระอริยธช พระพุอาพาธเป็นไข้ พระ
พูนของฝิศสำแลงกลายเป็นบิกทางอุจารธาตุเสีย ได้ฉน
ยากกลางบ้าน พระสนหลานชายเป็นผู้พยาบาล ครันต่อ
มาเห็นว่าไข้พระพูนนั้นหนัก ได้หาหมอเชลยศักดิ์มา
ประกอบยารักษาอาการก็ไม่คลาย ครันถึงวันที่ ๑๕
ธันวาคม คกนี้ เวลา ๗ ทุ่มเศษ พระพุถึงแก่มรณภาพ
ได้เก็บศพไว้ในกุฏิ ต่อมาเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม กรม
ศุขาภิบาลได้ยกเอาศพไปแล้ว

๖. พระปลัดเต็ง สุานาหม่อมเจ้าพระศีลวราลังการ
ชี้แจงว่า พระศรีอายุ ๓๑ พรรษา ๔ ได้เล่าเรียนพระ
ปริยัติธรรม ครันเมื่อต้นเดือนธันวาคมคกนี้ พระศรี
อาพาธเป็นไข้ แล้วฉนของฝิศสำแลงท้องร่วงอุจารธาตุ

เสีย ไฉนนิยาของพระในวทันนเอง ครันเมื่อนันที่ ๒๗
อันวาคมคณั เวลา ๒ ยาม พระศรีภักถึงแก่มรณภาพ
ครันรุ่งขึ้นได้นำศพพระศรีไปจัดการปลงที่วัดสังเวชวิศยา
ราม

พระสุเมธาจารย์

พระมหาลับ

พระพา

พระแย้ม

พระปลัดบุญ

พระปลัดเต็ง

ขุนวิจิตรสุนทรการ ถามจด

ที่ ๒๘/๒๒๔

วันที่ ๓ มกราคม รตนโกสินทร ศก ๑๒๖

เรียน เจ้าพระยาวิชิทวงษ์วุฒิไกร

ด้วยได้รับหนังสือที่ ๗๐/๕๕๒๔ ลงวันที่ ๑ เดือนนี้
เรื่องพระอริยธัช และพระสงฆ์ สามเณรในวัดชนะสงคราม
อาพาธถึงมรณภาพว่า ได้สอบถามเจ้าอาวาสและพระ
สงฆ์ ซึ่งอยู่กุฎิใกล้เคียง ก็ว่าไม่ได้เป็นกาฬโรค กับเจ้า
คุณว่าได้ชี้แจงการไขเจ็บที่จะมีขึ้นในวัดซึ่งมีอาการแปลก
ประหลาดเช่นพระอริยธัชแล้ว ให้รีบบอกโรงพักของ
ตะเวน และบอกกระทรวงให้ทราบถึงข้อความที่ว่ามานั้น
ได้นำกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
แล้ว

(ลงพระนาม) สมมตอมรพันธุ์

(จากเอกสาร ร. ๕ เลขที่ ๓๖๓/๖ เรื่องป้องกันกาฬโรค วัด
ชนะสงคราม)

ปี พ.ศ. ๒๔๕๒ (ร.ศ. ๑๒๘)

การปฏิสังขรณ์

ในวันที่ ๑๖/๓/๑๒๘

ที่ ๒๗๑๕

วัดชนะสงคราม

วันที่ ๑๖ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๘
อาตมภาพ พระสุเมธจารย์ เจริญพรมายังท่านเจ้า
พระยาวิจิตรวงษ์วุฒิไกร เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ด้วยพระอาจารย์ปาน ได้มาขออนุญาตแก่
อาตมภาพว่า ขอปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมในพระอารามนี้
ตามศติกาลซึ่งจะทำให้ เพื่อเป็นการกุศลและประโยชน์
ไปในภายหน้า อาตมภาพเห็นสมควรจึงอนุญาตให้ทำตาม
ความประสงค์

เมื่อศก ๑๒๖ พระอาจารย์ปาน ได้จัดการก่อสร้าง
ปฏิสังขรณ์ คือ ประตูกุฏิคพระกลางค้ำวันตก ๒ ซุ้ม
เหมาเสร็จเงิน ๑๕๐ บาท ในศก ๑๒๗ ได้ก่อถนน ๒
สายๆ หนึ่งยาว ๒๗ วา ๑ ศอก กว้าง ๔ ศอก หลัง

พระอุโบสถแถวหน้ากุฏิคณะเหนือก่อด้วยอิฐแล้วโอบปูน
สีเมนต์ เหมาสเสร็จ ๕๑๐ บาท อีกสายหนึ่งยาว ๔ วา
๒ ศอก กว้าง ๓ ศอก กั้นชั้นบันได ๓ ชั้น ปูกระเบื้อง
ปูนสีเมนต์ เหมาสเสร็จเงิน ๖๐ บาท และได้ซ่อมแซมกุฏิ
คณะเหนือ ๑ หลัง ๕ ห้อง ค่าไม้ค่าสีค่าแรง รวมเป็น
เงิน ๒๐๐ บาท รวมใช้จ่ายในการนี้ ๒ ศก ล้วนเงินของ
พระอาจารย์ปานเป็นเงิน ๕๕๐ บาท พระอาจารย์ปาน
ขอพระราชทานถวายพระราชากุศล

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ขอเจริญพร

พระสุเมธาจารย์

ที่ ๑๕๘/๒๗๑๔

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๑๕ เดือน มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๘

ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร ขอ
ประทานกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสมมตอมร-
พันธ์ ทราบฝ่าพระบาท

ด้วยได้รับลิขิตพระสุเมธจารย์ ลงวันที่ ๖ มิถุนายน
คก ๑๒๘ ว่าพระปานได้มีศรัทธาบริจาคทรัพย์ปฏิสังขรณ์
ซ่อมแซมก่อสร้างประตูกุฎิคณะกลางด้านตะวันตก ๒ ซุ้ม
กับก่อถนน ๒ สาย ๆ หนึ่งก่อที่หลังพระอุโบสถแถวหน้า
กุฎิคณะเหนือก่อด้วยอิฐแล้วโยกปูนสีเมนต์ยาว ๒๗ วา
๑ ศอก กว้าง ๔ ศอก อีกสายหนึ่งยาว ๔ วา ๒ ศอก
กว้าง ๓ ศอกกับขึ้นบันได ๓ ขั้น ปูด้วยกระเบื้องปูนสีเมนต์
และได้ซ่อมแซมกุฎิคณะเหนือ ๑ หลัง ๕ ห้องแล้วเสร็จ
เป็นเงิน ๕๕๐ บาท ถึงข้าพระพุทธเจ้าได้คัดสำเนาลิขิต
ของพระสุเมธจารย์ถวายมาพร้อมกับหนังสือแล้ว พระ
ปานขอพระราชทานถวายพระราชกุศล

ถ้ามีโอกาสนั้นควร ขอฝ่าพระบาทได้โปรดนำ
ความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร

ที่ ๘๑/๔๐๖

วันที่ ๒๐ มิถุนายน รัตนโกสินทร ๔๒ ค.ศ. ๑๒๘
เรียน เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร

ได้รับหนังสือเจ้าคุณที่ ๑๕๘/๒๗๑๔ ลงวันที่ ๑๕
เดือนนี้ ว่าได้รับลิขิตพระสเมธจารย์ วัดชนะสงคราม
ว่า พระอาจารย์ปานมีศรัทธาบริจาคทรัพย์ปฏิสังขรณ์
ประตูกุฏิ ๒ ซุ้ม ก่อถนนขึ้นในวัด ๒ สาย กั้นปลูกกระเบื้อง
ขึ้นบันได และซ่อมแซมกุฏิ ๕ ห้อง แล้วเสร็จสิ้นเงิน ๙๕๐
บาท ขอถวายพระราชกุศลนั้น โปรดนำความกราบบังคม
ทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงอนุโม-
ทนาในส่วนกุศลนั้นด้วย

(ลงพระนาม) สมมตอมรพันธุ์

ที่ ๔๒๓/๕๔๗๗

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๑๑ เดือน กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๘

ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร ขอ
ประทานกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสมมตอมร
พันธุ์ ทราบฝ่าพระบาท

ด้วยได้รับลิขิตพระสุมเมธจารย์ วัดชนะสงคราม
ว่าพระโศภิตไกรเรียรายสัปรุชทายกได้เงิน ๕๔๒ บาท
๑๔ สตางค์ ได้จัดการซ่อมแซมกุฏิคณะใต้ ๕ ห้อง ๑
หลัง ๖ ห้อง ๒ หลัง กับหอนั้น ๑ หลัง สิ้นเงิน ๕๔๒
บาท ๑๔ สตางค์ เสร็จแล้ว พระโศภิตขอพระราชทานถวาย
พระราชกุศล ข้าพระพุทธเจ้าได้ทูลเกล้าฯ ถวายบัญชี
รายนามผู้บริจาคทรัพย์มาในนี้ด้วยแล้ว

ถ้ามีโอกาสนั้นควร ขอฝ่าพระบาทได้โปรดนำ
ความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลี
พระบาท แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร

ที่ ๑๗๓/๑๓๔๘

วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร ศก ๑๒๘

เรียน เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร

ได้รับหนังสือเจ้าคุณที่ ๔๒๓/๕๔๗๓ ลงวันที่ ๑๑
เดือนนี้ ว่าได้รับลิขิตพระสุเมธจารย์ วัดชนะสงครามว่า
พระโนทได้เรียรายสัปรุชทายกได้เงิน ๕๔๒ บาท ๑๔
สตางค์ ได้จัดการซ่อมแซมกุฏิคณะได้ ๕ ห้อง หลังหนึ่ง
๖ ห้องสองหลัง กับหอฉันหลังหนึ่ง หมกจำนวนเงินที่
เรียรายได้ พระโนทขอถวายพระราชกุศลนั้น ได้นำ
ความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
แล้ว ทรงอนุโมทนาในส่วนกุศลนั้นด้วย

(ลงพระนาม) สมมตอมรพันธุ์

(จากเอกสาร ร. ๕ หมายเลข ๒๘๘/๖ เรื่องปฏิสังขรณ์
วัดชนะสงคราม)

เรื่องฟาง

ที่ ๒๒๓/๕๕๕๘

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๓ เดือน กันยายน ร.ศ. ๑๒๘

ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร ขอ
ประทานกราบทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสมมตอมร
พันธุ์ ทราบฝ่าพระบาท

ด้วยได้รับลิขิตพระสเมธการยวัชระสงคราม ลง
วันที่ ๒ กันยายน ร.ศ. ๑๒๘ ว่าเมื่อคืน วันที่ ๓๑
สิงหาคม เวลาประมาณ ๒ ทุ่มเศษ ฝนตกใหญ่ สาย
สนับบาตตกถูกหลังคาพระอุโบสถแตกหักหลายแห่ง คือ
กระเบื้องแตกพังลงมาประมาณสักวาเศษ ฝนตกเร็ว ออกไก่
ปูนแตกหักประมาณ ๓ ศอกเศษ กับพาไลชั้นที่ ๑ ที่
๒ คำนวณวันออก กระเบื้องและระแนงแตกหักประมาณ ๒
วาเศษ

การเรื่องนี้ ข้าพระพุทธเจ้าจะได้ให้เจ้าพนักงาน
ไปตรวจต่อไป และให้เจ้าอาวาสกราบทูลหาหรือพระเจ้า

น้องยาเธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิบุ๋ว่า จะพึงจัดการ
ประการใด

ถ้ามีโอกาสนั้นควร ขอฝ่าพระบาทได้โปรดนำ
ความกราบบังคมทูล พระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ
ข้าพระพุทธเจ้า วิสุทธสุริยศักดิ์
ปลัดทูลฉลองดงนามแทน

(จากเอกสาร ร. ๕ เลขที่ ๒๗๘/๖ เรื่องฟ้าผ่าที่วัดชนะสงคราม)

รัชกาลที่ ๖

ปี พ.ศ. ๒๔๕๓-๕ (ว.ศ. ๑๒๕-๓๐)

การปฏิสังขรณ์

ที่ ๔๕๖๖

บริเวณที่ ๒๓/๑๐/๑๒๕

วันที่ ๒๓ มกราคม รตนโกสินทรศก ๑๒๕

อาคมภาพพระสุเมธจารย์ วัดชนะสงคราม ขอ
เจริญพรมายัง ท่านเจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร เสนา
บดีกระทรวงธรรมการ

ด้วยเกล้าเรียนเวียงนัย กับผู้มีชื่อในท้ายลิตติด ได้พร้อม
กันมีความศรัทธาบริจาคทรัพย์สร้างกุฏิไม่จริงขึ้นในวัดนี้
หนึ่งหลัง ๒ ห้อง โดยกว้าง ๑๐ ศอก ยาว ๕ วา
หลังคามุงสังกะสีมีระเบียง ๓ ด้าน กับได้จัดซื้อสิ่งของ
เครื่องใช้ในกุฏิพร้อม แล้วได้ถวายกุฏินี้ไว้สำหรับพระ
อาราม และได้ฉลองเสร็จเมื่อวันที่ ๕ เดือนนี้ รวมทั้งสิ้น
เป็นเงิน ๖๕๕ บาทถ้วน ยังมีรายนามผู้บริจาคทรัพย์
แจ้งต่อไปนี้ คือ

๑. เลื่อน เวียงนันทนฤบาล	๕๐๐ บาท
๒. พลอย บ้านถนนข้าวสาร	๑๐๐ บาท
๓. หวาน บ้านบางลำภูล่าง	๕๐ บาท
๔. นายวัน นักเรียนล้ามกระทรงยศธรรม	๕ บาท
รวม	๖๕๕ บาท

ขอพระราชทานถวายพระราชกุศล แต่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ และพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวในรัชสมัยนี้

ขอเจริญพร

พระสุเมธจารย์

ที่ ๔๖๗/๘๕๖๕

กระทรวงธรรมการ

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๕

ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร ขอ
ประทานกราบทูล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสมมต
อมรพันธุ์ ทราบฝ่าพระบาท

ด้วยได้รับลิขิต พระสุเมธจารย์ เจ้าอาวาสวัด
ชนะสงคราม ลงวันที่ ๒๓ มกราคม ร.ศ. ๑๒๕ ว่า
เลื่อนกรรยาพระยาเวียงนันทบุบาล^(๑) กับผู้มีชื่อพร้อมกัน
บริจาคทรัพย์สร้างกุฏิไม่จริงขึ้นในวัดหลังหนึ่ง ๒ ห้อง
โดยกว้าง ๒ วา ๒ ศอก ยาว ๕ วา หลังคามุงสังกะสี
มีระเบียง ๓ ด้าน กับได้จัดซื้อของเครื่องใช้ในกุฏิพร้อม
และได้ถวายกุฏิสำหรับพระอาราม และได้มีการฉลอง
เสร็จแล้วสิ้นเงิน ๖๕๕ บาทถ้วน ขอพระราชทานถวาย
พระราชกุศล ใต้ศักดิ์สำเนาลิขิตพระสุเมธจารย์ ถวาย
มาพร้อมด้วยจดหมายฉบับนี้ด้วยแล้ว

(๑) พระยาเวียงนันทบุบาล (เจ๊ก เกตุทัต)

ถ้ามีโอกาสนั้นควร ขะเฝ้าพระบาทใต้โปรดนำ
ความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลี
พระบาท แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ๗

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ ๗

เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร

ที่ ๒๔/๑๖๖

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๐
เรียน เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร

ได้รับหนังสือเจ้าคุณที่ ๔๖๗/๘๕๖๕ ลงวันที่ ๑๐
กุมภาพันธ์ คก ๑๒๕ ว่าพระสเมธอาจารย์ เจ้าอาวาสวัด
ชนะสงคราม มีลิขิตมาว่า เลื่อนภรรยาพระยาเวียงนัย
นฤบาลกับผู้มีชื่อพร้อมกันบริจาคทรัพย์ สร้างกุฏิขึ้นใน
วัดชนะสงครามหลังหนึ่ง และได้จัดซื้อเครื่องใช้ในกุฏิ
พร้อมเสร็จสิ้นเงิน ๖๕๕ บาท ผู้บริจาคทรัพย์ขอถวาย
พระราชกุศลและสั่งสำเนารายงานมาด้วยนั้น ได้นำ
ความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
แล้ว ทรงอนุโมทนาในส่วนกุศลนั้นด้วย

(ลงพระนาม) สมมตอมรพันธุ์

กรมธรรมการได้นำทูลสมเด็จพระสังฆราชเจ้า^(๑)ทรง
อนุมัติแล้ว ขอท่านได้โปรดนำความกราบบังคมทูลพระ
กรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ควรมิควร
สุดแล้วแต่จะทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

ฯ พณ ฯ เสนาบดี โดยเสด็จพระราชดำเนิน

พระยามะธาธิบดี^(๒)

มหาเสวกตรี

อธิบดีกรมธรรมการ ลงนามแทน

(๑) พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า

(๒) พระยามะธาธิบดี (สาทร สุทธิเสถียร)

ปี พ.ศ. ๒๔๖๗

การปิดทองพระประธานพระสาวกและซ่อมฐานชุกชี

ที่ ๑๖/๑๑๐๓

แผนกกรมธรรมการ

กระทรวงวัง

วันที่ ๒๐ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๗

เสนาบดีกระทรวงวัง เรียบน มหาเสวกเอก ท่าน
เจ้าพระยามหิธร^(๑) ราชเลขาธิการ

ด้วยพระสุเมธมุนี^(๒) เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม
แจ้งมาว่า พระประธานและพระสาวกในพระอุโบสถวัดนั้น
ทองของเก่าที่ปิดไว้ แท้เดิม เคร่าหมอง และ ลอกออกบ้าง
แล้วก็มี สสมควรจะบูรณะเสียใหม่ บัดนี้นางย้อย วิสสัยวงศ์
กุล มีจิตศรัทธาจะบริจาคทรัพย์เป็นค่าปิดทองและซ่อม
ฐานชุกชีทั้งสิ้น จึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต
ปิดทองพระประธาน และ พระสาวก กับซ่อมฐานชุกชีด้วย

(๑) เจ้าพระยามหิธร (ลออ ไกรฤกษ์)

(๒) พระสุเมธมุนี (สงกิจฺโจ - ลับ)

ที่ ๑๗/๘๗๘

กรมราชเลขาธิการ

วันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗

เรียน ท่านเจ้าพระยาธรรมมาชิกรณาธิบดี(๑)

ตามหนังสือแผนกกรมธรรมการที่ ๑๖/๑๑๐๓ ลง
วันที่ ๒๐ เดือนก่อน ขอพระบรมราชานุญาตให้นางย้อย
วิสัยวงศ์กุล ซึ่งมีครุฑาจะบริจาครูปปั้น ปีกทองพระ
ประธานและพระสาวกกับช่อมธุรสในพระอุโบสถวัด
ชนะสงครามตามที่สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงอนุมัติแล้ว
นั้น ให้นำความกราบทูลสมเด็จพระเจ้าอนังยาเธอ เจ้า
ฟ้า กรมหลวงนครราชสีมา โดยพระบรมราชโองการ
ลงวันที่ ๑๘ เมษายน คกนี้ โปรดประทานพระอนุญาตและ
ทรงอนุโมทนาในความศรัทธาของนางย้อย วิสัยวงศ์กุล
นั้นด้วย

เจ้าพระยามหิธร

(จากเอกสาร ร. ๖ เลขที่ ๓๖๓/๖ เรื่องพระพุทธรูป พระเจดีย์
วัดชนะสงคราม)

(๑) เจ้าพระยาธรรมมาชิกรณาธิบดี (ม.ร.ว. บุ้ม มาลากุล)

รัชกาลที่ ๗

การบรรจุพระอัฐิเจ้านายวังหน้า

(ตำนาน)

วังวรดิศ

วันที่ ๔ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๕

แจ้งความมายัง ท่านเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

เนื่องต่อที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพเจ้าไปทอดกฐินวัชชนะสงครามปีนี้ ข้าพเจ้าไปเห็นการอย่างหนึ่ง ซึ่งได้ทราบว่าทรงพระดำริมาแต่ในรัชกาลก่อนทั้ง ๒ รัชกาล แต่การยังค้างอยู่ ข้าพเจ้าคิดเห็นว่าสมควรจะนำความขึ้นกราบบังคมทูลฯ ให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงได้เขียนจดหมายฉบับนี้ คือ

เดิมแต่ครั้งเมื่อยังมีกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เก็บรักษาพระอัฐิของเจ้านายฝ่ายพระราชวังบวรไว้ที่เก๋งหลังใหญ่ในวัดบวรสถานสุทธาวาส ซึ่งชาววังหน้าเรียกว่าหอมนเทียรธรรม อยู่ทางข้างค้ำันตะวันตกของพระอุโบสถ เมื่องานพระเมรุพินาศถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ เจ้า

นายวังหลวงไปเห็นพระอัฐิเจ้านายวังหน้า ที่เก็บไว้ในหอ
มณเฑียรธรรมนั้น พระอัฐิชั้นเก่ามีโกศและมีที่ตั้ง แต่
พระอัฐิชั้นหลัง ๆ มาขาดความนำพา ถึงเป็นแต่ห่อผ้า
ขาวกองทิ้งไว้ก็มี ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลฯ สมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวง ทรงสังเวชพระราชหฤทัย จึงทรง
พระราชปรารภจะทำที่บรรจุพระอัฐิเจ้านายวังหน้าไว้
ประจำเสี้ยสั๊กแห่งหนึ่ง แต่ยั้งค้างมาจนตลอดรัชกาล

ถึงรัชกาลที่ ๖ ทรงพระราชวินิจฉัยปัญหาขึ้นต่อ
มา (ดูเหมือนจะเป็นเมื่อครั้งพระองค์เจ้าสุทธาสวรรค์ ซึ่งเป็น
ผู้ใหญ่อยู่ในวังหน้าสิ้นพระชนม์) ตกลงว่าจะก่อขึ้น
เป็นห้องที่เฉลิมพระอัฐิสถั่งหลังพระประธานวัดชนะ
สงคราม และผนังในห้องนั้นจะทำเป็นคูหาที่บรรจุพระอัฐิ
เจ้านายฝ่ายพระราชวังบวรห้องละพระองค์ เมื่อบรรจุแล้ว
ก็ถอบนปิดเสี้ยสั๊กเดียว ข้าพเจ้าเข้าใจว่าในครั้งนั้น สมเด็จพระ
ศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปี
หลวงทรงพระราชศรัทธาบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระ
องค์ พระราชทานให้ทำห้องพระอัฐินั้น ดูเหมือนจะเป็น
เงินราวหมื่นหรือสองหมื่นบาท โปรก ๆ ให้กรมพระ

นเรศวรฤๅธิ เมื่อยังดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวง
โยธาธิการ จัดการก่อสร้างตามพระราชประสงค์ ได้ก่อ
ผนังห้องทำคุหาเสร็จแล้ว การค้างอยู่เพียงชั้นตบแต่ง
กับที่จะเชิญพระอัฐิเจ้านายฝ่ายพระราชวังบวรไปบรรจุ
ประจวบเวลากรมพระนเรศวรฤๅธิย้ายไปเป็นเสนาบดี
กระทรวงมรคาธ การที่ทำการหยุดอยู่เพียงนั้น พระอัฐิ
เจ้านายฝ่ายพระราชวังบวรยังคงอยู่ที่หอมนต์เตียรธรรม
บ้าง ข้าพเจ้าเคยไปดูห้องที่ทำใหม่ ในวัดชนะสงคราม
เห็นมีห่ออัฐิกองอยู่ที่พื้น เข้าใจว่าจะเป็นพระอัฐิเจ้านาย
ฝ่ายพระราชวังบวรพระองค์หนึ่งพระองค์ใด เจ้าพนักงาน
เอาไปฝากไว้ที่ห้องนั้นบ้าง จึงเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าในเรื่อง
นี้การยังค้างอยู่แต่เล็กน้อย ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้จัดเสียให้สำเร็จก็จะเป็นพระราชกุศลอย่างหนึ่ง และ
เป็นพระเกียรติยศด้วย.

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

(ลงพระนาม) ดำรงราชานุภาพ

ที่ ๒/๔๗๑

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๕

ทูล กรมพระกำแพงราชานุภาพ สภานายกราชบัณฑิตย-
สภา

ตามลายพระหัตถ์ลงวันที่ ๔ เดือนนี้ ทรงเห็นควร
ให้จัดทำที่บรรจพระอัฐิเจ้านายวังหน้า^(๑) ที่เคลื่อนยพระ
อุโบสถหลังพระประธานวัดชนะสงคราม ต่อจากที่
สมเด็จพระพันปีหลวงโปรดให้ทำค้างอยู่เสียให้เสร็จไปนั้น
หม่อมฉันเห็นสมควรอย่างยิ่งที่จะทำเสียให้แล้ว ให้ทรง
มอบถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วงศ์ทรงจัด
การ.

(พระบรมนามาภิธิชัย) ประชาธิปก. ป.ร.

(๑) ดุบัญญัติพระนามพระราชโอรสธิดาในกรมพระราชวังบวรที่จารึกไว้ ณ
เคลื่อนยพระอุโบสถ วัดชนะสงคราม ที่ภาคผนวกข้างท้ายหนังสือ

ที่ ๘/๑๒๑

ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๑๖ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

แจ้งความมายัง ท่านเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ

ด้วยตามหนังสือของข้าพเจ้าลงวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕ ขอให้ให้นำความกราบบังคมทูลเรื่องจัดการบรรจุพระอัฐิพระองค์เจ้าลูกเธอกรมพระราชวังบวรทั้ง ๕ รัชกาลที่วัดชนะสงคราม และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชหัตถเลขาที่ ๒/๔๗๑ ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕ โปรดเกล้าฯ ให้มอญถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิตทรงจัดการนั้น ข้าพเจ้าได้มอญถวายแล้ว ทรงกระบบประมาณ และการที่จะต้องทำดังนี้ คือทัก้าแพ่งค่านหลังพระอุโบสถวัดชนะสงครามนั้นได้ทำที่บรรจุไว้เสร็จแล้ว เป็นกรอบใหญ่ ๕ กรอบ กรอบหนึ่งมีช่องบรรจุได้ ๓๕ ช่อง ต้องใช้ศิลาอ่อนจารึกพระนามออก ค่าศิลาอ่อนแผ่นละ ๗๕ สตางค์ ค่าจารึกแผ่นละ ๒ บาท ๒๕ สตางค์ ค่าถือปูนออกประดับศิลาแผ่นละ ๒ บาท ๕๐ สตางค์ ค่าเผื้อซาก

ช่องละ ๕๐ สตางค์ รวมช่องละ ๖ บาท ๑๗๕ ช่อง
เป็นเงิน ๑๐๕๐ บาท ค่าประติผลร้อยละ ๕ เป็นเงิน ๕๒
บาท ๕๐ สตางค์ รวมเป็นเงิน ๑๑๐๒ บาท ๕๐ สตางค์

การสืบหาพระอัฐิที่จะเชิญมาบรรจุ ข้างพเจ้า
ได้มอบถวายกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ให้ทรงสืบหาและ
พิจารณาว่าเป็นพระอัฐิพระองค์ใด ได้มาบ้างที่ไม่ได้นั้นมาก
ไต่ถามงานทำมอบแก่สำหรับทรงพระอัฐิเสร็จแล้ว เป็น
เงิน ๑๐๘ บาท รวมกับค่าทำศิลาจารึกออกเสร็จเป็นเงิน
๑๒๑๐ บาท ๕๐ สตางค์ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรง
เห็นว่า การจารึกพระนามถึงยังตามหาพระอัฐิไม่ได้
ก็ควรจารึกไว้ให้หมด เพื่อลูกหลานหรือญาติที่ใดพระ
อัฐิไว้ทราบความจะได้เชิญมาบรรจุในภายหลัง แม้
พระอัฐิจะสูญไปก็เคย ยังมีพระนามปรากฏอยู่ ข้างพเจ้า
เห็นชอบด้วย ตรวจดูบัญชีพระองค์เจ้าลูกเธอกรมพระ
ราชวังบวรทั้ง ๕ รัชกาล ที่มีพระนามอยู่ ๑๔๒ พระองค์
ไม่ควรบวช ถิ่นชื่อนั้นลดค่าจารึกและค่าศิลาลงไปได้อีก
บ้าง ช่องที่เหลือก็อุทิศยาให้เรียบเป็นพื้นผนังที่เคย

ข้าพเจ้ามีจดหมายนี้มา เพื่อเจ้าคุณจะได้้นำความกราบ
บังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเบิกเงินจาก
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ มาจ่ายถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ทรงจัดการต่อไป

เจ้าคุณมีโอกาสนี้เมื่อใดขอให้นำความกราบบังคม
ทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท.

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ดำรงราชานุภาพ

นายกรัฐมนตรี

วันที่ ๗๑

ที่ ๓๕/๑๓๕๒

กรมราชเลขาธิการ

วันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๐

ขอประทานกราบทูล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
ดำรงราชานุภาพ

ตามลายพระหัตถ์ที่ ๘/๑๒๑ ลงวันที่ ๑๖ เดือน
ว่าสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้ทรงกระษ
ประมาณการทำให้บรรพบุรุษเจ้ากรมพระราชวรวงษ์
ที่วัดชนะสงคราม รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๑,๒๑๐ บาท
๕๐ สตางค์ ขอพระบรมราชานุญาตเบิกเงินจากกระทรวง
พระคลังมหาสมบัติมาจ่ายถวายสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระ
นครสวรรค์วรพินิต เพื่อทรงจัดการต่อไปนั้น ข้าพระพุทธเจ้า
ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลี
พระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระราชหัตถ
เลขาสั่งกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจ่ายเงินจำนวนนั้นแล้ว

ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าพระยามหิธร

วันที่ ๘๔

ที่ ๘/๗๕๗๘

หอรัษฎากรพิพัฒน์

วันที่ ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐

ขอประทานกราบทูล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
ดำรงราชานุภาพ สภานายกราชบัณฑิตยสภา ทราบ
ฝ่าพระบาท

เกล้ากระหม่อมได้รับพระราชทานลายพระราชหัตถ-
เลขา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงพระคลัง ฯ
จ่ายเงินค่าจัดการทำที่บรรจุพระอัฐิเจ้านายกรมพระราช
วังบวรทั้ง ๕ รัชกาล ที่เฉลี่ยพระอัฐิโดยสกลหลังพระประธาน
วัดชนะสงคราม เป็นเงิน ๑,๒๑๐ บาท ๕๐ สตางค์ ถวาย
ฝ่าพระบาท เพื่อย่อยถวาย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงจัดการต่อไป

เกล้ากระหม่อมได้ส่งจ่ายเงิน ๑,๒๑๐ บาท ๕๐
สตางค์ ตามกระแสพระบรมราชโองการแล้ว ขอได้
โปรดมีรับสั่งให้ยื่นรายการใช้จ่ายต่าง ๆ ไปขอถือจ่าย
ตามระเบียบ

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

ศุภโยค^(๑)

เสนาบดี

(๑) พระองค์เจ้าศุภโยคเกษม

บ้านปลายเนิน คลองเตย

วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๗๐

เจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์^(๑)

มีการอันจะต้องทำเป็นพิธีอีกอย่างหนึ่ง ในเรื่อง
พระอัฐิพระองค์เจ้าฝ่ายพระราชวังบวร เติมการเริ่มขึ้น
ด้วยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรม
ราชชนนี พระพันปีหลวง ทรงพิจารณาเห็นสถานที่เก็บ
พระอัฐิพระองค์เจ้าฝ่ายพระราชวังบวรไว้ที่เก้งเล็ก หลัง
พระเมรุพิมาน (คือวัดบวรสถานเก่า) นั้น ไม่เป็นที่อัน
สมควร ทรงสังเวชพระราชหฤทัย จึงทรงพระราชดำริ
ที่จะจัดที่ไว้พระอัฐิเสียใหม่ ให้มีสง่าอย่างสมควร ทรง
เลือกเอาท้ายพระอุโบสถวัดชนะสงคราม ไปรื้อเกล้า ฯ
พระราชทานพระราชทรัพย์ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
พระนเรศวรฤทธิ์ ทรงอำนวยการก่อสร้าง กันผนัง
ระหว่างเสาท้ายพระอุโบสถไว้เป็นห้องที่เฉลียง รุ่งเป็นคูกา
ไว้ ๕ ช่อง และในคูกาช่องหนึ่งเจาะเป็นช่องเล็ก ๆ ไว้
อีกมากมาย คาดคะเนไว้ว่าคงทรงพระดำริจะบรรจุ

(๑) เจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ (ม.ร.ว. เย็น อิศรเสนา)

พระอัฐิเข้าไว้ในช่องเล็ก ๆ นั้นองค์ละช่อง แบ่งตาม
รัชกาลเป็นคหาละรัชกาล แต่งงานได้ทำไว้เพียงเท่านั้น
แล้วก็ค้างอยู่ หาทราบว่าจะติดขัดด้วยเหตุใดไม่ พระอัฐิ
ที่เชิญไปไว้ที่นั่นแล้วก็มี แต่เอาไว้อย่างไม่เรียบร้อย ที่ยัง
คงอยู่ในเก่งเก่าก็มาก

ครั้นกาลล่วงมาถึงรัชกาลนี้ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ทรงพระคานั่งถึงการงานอันสมเด็จพระบรมราช
ชนนีพระพันปีหลวง ได้ทรงพระราชดำริกระทำค้างไว้
มีพระราชประสงค์จะทรงกระทำสนองพระเดชพระคุณต่อ
ไปให้สำเร็จทุกอย่าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทานพระราชทรัพย์ ให้ราชบัณฑิตยสภาทำที่
บรรจุอัฐินั้นต่อไปให้สำเร็จ ราชบัณฑิตยสภาจึงได้จัดหา
ผอบทรงพระอัฐิไว้ และจัดการทำแผ่นศิลาจารึกพระนาม
สำหรับบันทึกชื่อ บัณฑิตได้ทำเตรียมไว้พร้อมเสร็จแล้ว ถึง
โอกาสที่จะทำการบรรจุได้

ในการบรรจุนี้ เห็นว่าควรจะกำหนดวันใดวันหนึ่ง
ให้เจ้าพนักงานเชิญพระอัฐิจากเก่งหลังพระเมรุพินาศไป
วัดชนะสงคราม เป็นกระบวนแห่ก่อปรตด้วยพระเกียรติยศ
จัดพระเสลี่ยงทรง ๕ องค์ ๆ ละรัชกาล มีพระกลดกั้น

และถ้าไม่เป็นการขัดขวางให้มีตำรวจหลวงชั้นนายเวรนำ
ด้วยก็ดี ให้มีตำรวจนครบาลนำรั้วแล้ว หมายบอกพระเจ้า
ราชวรวงศ์เธอ พระราชวรวงศ์เธอ ให้แต่งข้าในกรมและ
บอกกล่าวพวกพระญาติให้ไปตามพระอัฐิ และพระองค์ก็
ควรเสด็จไปในการบรรจุพระอัฐินั้นด้วย เมื่อพระอัฐิถึง
วัดแล้ว เจ้าพนักงานเชิญเข้าไปในท้ายพระอุโบสถบรรจุช่อง
ตามระเบียบบัญญัติอันจะได้นำมาให้ ในวันหน้า พระเจ้า
ราชวรวงศ์เธอ พระราชวรวงศ์เธอ จะทรงวางพวงมาลา
หรือมีสกยปกรณ์ถวายอย่างใดก็ได้แล้วแต่พระทัยประสงค์
ก่อนนั้นไปเจ้าพนักงานราชบัณฑิตยสภาจะได้ทำการปัก
ศิลาที่ปากช่องบรรจุนั้นจนแล้วเสร็จ

ต่อไปอีกสัก ๑๐ วัน ซึ่งประมาณว่าจะทำการปัก
ศิลาเสร็จ ควรกำหนดให้มีการเสด็จพระราชดำเนินไป
ทอดพระเนตรทรงอนุโมทนา ทรงวางพวงมาลา ๕ พวง
รัชกาลละพวง แล้วทรงทอดผ้าไตรสกยปกรณ์ รัชกาลละ
๕ ไตร ๕ รัชกาล เป็น ๒๕ ไตร แล้วเสด็จพระราช
ดำเนินกลับเป็นเสร็จการ

(ลงพระนาม) นริศ

วันที่ ๑๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

ทูล พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภักติกุล พระองค์
เจ้าเฉลิมไฉน และพระองค์เจ้าโคกสว่าง

ทวียพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัส
สั่งให้ราชบัณฑิตยสถานจัดการเรื่องบรรจุพระอัฐิพระ
องค์เจ้าวังหน้าที่ฝาผนังพระอุโบสถวัดชนะสงคราม กำ
หนดจะไต่แก้พระอัฐิไปบรรจุในวันที่ ๑๕ ธันวาคมนี้
วันที่ ๑ มกราคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จ
พระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศล หม่อมฉัน
คิดว่าจะจัดโต๊ะหมู่ ๕ หมู่ตั้งสักการบูชาพระอัฐิรัชกาลละ
หมู่ เห็นว่าถ้าขอกุญแจให้ผู้สืบสายโลหิตในรัชกาลนั้น ๆ
ไปช่วยจัดตั้ง ก็จะเป็นที่ยินดีและเป็นเกียรติยศ คิดหาตัวผู้
เป็นกุลสันตติวงศ์ได้แล้ว ๓ คือ รัชกาลที่ ๒ เจ้าพระยา
วรพงศ์พิพัฒน์ รัชกาลที่ ๓ พระยาพนปรีชา รัชกาล
ที่ ๕ พระองค์เจ้าวิไลยวรวิลาส รัชกาลที่ ๑ หาตัวผู้
เป็นกุลสันตติวงศ์ที่สมควรยังไม่ได้ หม่อมฉันคิดว่าจะรับ

ตั้งแทน ส่วนรัชกาลที่ ๔ ยังมีพระองค์เจ้าฝ่ายในอยู่
หลายพระองค์ ถ้าจะโปรดทรงปรึกษากัน มอบให้หลานคือ
หม่อมเจ้าพระราชนัดดาพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้า
อยู่หัวองค์ใดองค์หนึ่ง จิตโศกเศร้าเครื่องสักการบูชาไป
ทรงตั้งได้ ก็จะเป็นพระเกียรติยศ แต่ถ้าไม่เป็นการสะดวก
ขอได้โปรดมีรับสั่งให้ทราบ

(ลงพระนาม) ดำรงราชานุภาพ

(เรื่องเหล่านี้คัดจาก เอกสารเรื่องบรรจุพระอัฐิเจ้านายวังหน้าที่วัด
ชนะสงคราม)

หมายกำหนดการ
ประดิษฐานพระอัฐิ
พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ และ พระราชวรวงศ์เธอ
พระพุทศักราช ๒๔๗๐

เจ้าพระยาวรวงศ์พิพัฒน์ เสนาบดีกระทรวงวัง
รับพระบรมราชโองการเห็นเกล้าฯ สั่งว่า ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตกแต่งสถานทำยพระอัฐิสถวัด
ชนะสงครามตามทูลสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ ทรงพระราชดำริไว้
จะให้เป็นที่ประดิษฐานพระอัฐิพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ และ
พระราชวรวงศ์เธอ เพราะที่รักษาไว้ในแก่งหลังพระเมรุ
พิมานนั้นเป็นที่ไม่สมควร บัดนี้การตกแต่งพร้อมเสร็จแล้ว
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการบรรจุพระอัฐิ
โดยกำหนดดังนี้

วันที่ ๑๕ ธันวาคม เวลาบ่าย ๓ นาฬิกา เจ้า
พนักงานภูษามาลาเชิญพระอัฐิพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ
และพระราชวรวงศ์เธอ จากแก่งหลังพระเมรุพิมาน ขึ้น

รดยนตร์หลวงไปตามถนนราชินี เลี้ยวข้ามสะพานผ่าน
พิภพลีลา เลี้ยวซ้ายไปโดยถนนจักรพงษ์ ถึงวัดชนะ
สงคราม เชิญพระอิฐเข้าในพระอุโบสถ เชิญขึ้นบรรทุ
กตามที่นั่งใต้คอกแต่งไว้ ชาวพนักงานประโคมสังข์แตร
กลองชนะ พระประยูรญาติวางพวงมาลาถวายแล้ว ราช-
บัณฑิตยสภาจะไ้ทำการออกช่องบิณฑบาตต่อไป

วันที่ ๑ มกราคม เวลาบ่าย ๕ นาฬิกา พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินด้วยรถยนต์
พระที่นั่ง แต่พระราชวังดุสิต ไปวัดชนะสงคราม เสด็จ
พระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ ทรงวางพวงมาลาใน
ที่ประดิษฐานพระอิฐรัชกาลละพวงทั้ง ๕ รัชกาล แล้ว
ทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธปฏิมา ทรงทอดผ้าไตรจีวร
พระสงฆ์ ๒๕ รูป แบ่งเป็นรัชกาลละ ๕ รูป สดับปกรณ์
ถวายอนุโมทนา ถวายอภิวาทแล้ว เสด็จทรงรถยนต์
พระที่นั่งกลับพระราชวังดุสิต เป็นเสร็จการ

การแต่งกาย แต่งเครื่องยศปกติทั้งสัปดาห์

กระทรวงวัง

หมายเหตุ ณ วันที่ ๗ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

ที่ ๑๖/๒

เปลี่ยนแปลงหมายกำหนดการ

ประดิษฐานพระอัฐิ

พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ และ พระราชวรวงศ์เธอ

พระพุทธรักษา ๒๔๗๐

ตามหมายกำหนดการฉบับที่ ๑๖ เรื่องการประดิษฐานพระอัฐิ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ และพระราชวรวงศ์เธอ พระพุทธรักษา ๒๔๗๐ ภาควัยมีความว่า วันที่ ๑ มกราคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลที่ ๆ ประดิษฐานพระอัฐิในพระอุโบสถ วัดชนะสงคราม บัดนี้ตามกำหนดนั้นเป็นเวลา ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับแรมที่ราชนิเวศน์มฤคทายวัน จังหวัดเพชรบุรี จึงโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนกำหนดเสด็จไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลนั้นต่อเมื่อเสด็จกลับราชธานีแล้ว ทั้งจะแจ้งในหมายกำหนดการ ฉบับที่ ๑๖/๓ ต่อไป

กระทรวงวัง

หมายมา ณ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พระพุทธรักษา ๒๔๗๐

ที่ ๑๖/๓

เพิ่มเติมหมายกำหนดการ

ประดิษฐานพระอัฐิ

พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ และ พระราชวรวงศ์เธอ

พระพุทศักราช ๒๔๗๐

ตามหมายกำหนดการ ฉบับที่ ๑๖/๒ ความว่า
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จไปทรงบำเพ็ญพระ
ราชกุศลที่ ๆ ประดิษฐานพระอัฐิพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ
และพระราชวรวงศ์เธอ ที่ในพระอุโบสถวัดชนะสงคราม
ต่อเมื่อเสด็จกลับราชธานีแล้วนั้น บัดนี้โปรดเกล้าฯ
ให้กำหนดการเสด็จพระราชดำเนิน ณ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๗๐ เวลาบ่าย ๕ นาฬิกา

รายการทั้งปวงคงตามหมายกำหนดการฉบับที่ ๑๖

กระทรวงวัง

หมายมา ณ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พระพุทศักราช ๒๔๗๐

(๓ ฉบับนี้ คัดจากหมายกำหนดการพระราชพิธีต่าง ๆ ฉบับที่ ๑-๒๐
พ.ศ. ๒๔๗๐-๗๑)

รัชกาลที่ ๙

การปฏิสังขรณ์

ปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้ทำการบูรณะพระอุโบสถ จำนวนเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท

ปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้ทำการบูรณะพระอุโบสถ จำนวนเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
ได้ซ่อมกุฏิหลังใหญ่ ในคณะ ๑

ประมาณเงิน ๓๒,๐๐๐ บาท

และสร้างกุฏิหลังเล็ก ๑ หลัง จำนวนเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท

ปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้ทำการบูรณะพระอุโบสถ จำนวนเงิน ๒,๓๑๐ บาท
ได้ซ่อมกุฏิที่ถูกภัยสงครามเอเชียบูรพาในคณะ ๖
กุฏิหลังใหญ่ และหอสวดมนต์อีก ๑ หลัง

ประมาณเงิน ๘,๐๐๐ บาท

ได้ซ่อมกุฏิในคณะ ๒ อีก ๑ หลัง

ประมาณเงิน ๔,๐๐๐ บาท

และซ่อมกุฏิคณะ ๑๐ อีก ๑ หลัง

ประมาณเงิน ๔,๕๐๐ บาท

ปี พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้ทำการบูรณะพระอุโบสถ จำนวนเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
ได้ซ่อมและสร้างกุฏิขึ้น ๓ หลัง แทนกุฏิที่ไ้รับภัย
จากสงครามในคณะ ๓ ทั้งนี้ กุฏิหลังใหญ่ หลังเล็ก

และหอสวดมนต์อีก ๑ หลัง จำนวนเงิน ๙๐,๐๐๐ บาท

และได้ซ่อมและสร้างกุฏิในคณะ ๑๑ มีกุฏิหลังใหญ่

๒ หลัง และหลังเล็ก ๑ หลัง ประมาณเงิน ๒๙,๘๘๗ บาท

ปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้ทำการซ่อมคณะ ๖ จำนวนเงิน ๕,๐๐๐ บาท

ปีพ.ศ. ๒๕๐๐ ได้ทำการบูรณะพระอุโบสถ จำนวนเงิน ๒๒๐,๐๐๐ บาท
สร้างถนนใหญ่ออกหน้าวัด และทำท่อระบายน้ำ
จำนวนเงิน ๑๘,๐๐๐ บาท

ปีพ.ศ. ๒๕๐๑ สร้างกุฏิในคณะ ๑๒ หลัง
ประมาณเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท
ซ่อมกุฏิในคณะ ๑๐ หลัง
ประมาณเงิน ๑๘,๘๗๕ บาท
และซ่อมนอกชานอีก จำนวนเงิน ๕,๖๐๐ บาท

ปีพ.ศ. ๒๕๐๒ สร้างซุ้มประตูใหญ่ด้านหน้าวัดชนะสงคราม
จำนวนเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท

ปีพ.ศ. ๒๕๐๔ ได้ซ่อมกุฏิในคณะ ๑๕ หลัง
ประมาณเงิน ๑๘,๔๕๗ บาท
และซ่อมกุฏิหลังเล็กอีกหนึ่งหลัง
จำนวนเงิน ๔,๐๐๐ บาท
ได้ซ่อมกำแพงวัดแลทำท่อระบายน้ำ
จำนวนเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท

ปีพ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ซ่อมกุฏิในคณะ ๗ หลัง
ประมาณเงิน ๑๓,๑๑๕ บาท
ได้ซ่อมนอกชานในคณะ ๓ จำนวนเงิน ๑๓,๐๐๐ บาท
และได้ซ่อมเจดีย์หน้าพระอุโบสถ ๒ องค์
จำนวนเงิน ๑๓,๗๐๐ บาท

ปีพ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๖ ได้สร้างหอสวดมนต์ที่คณะ ๒ หลัง
จำนวนเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท
และซ่อมกุฏิอีก ๓ หลัง จำนวนเงิน ๓๔,๐๐๐ บาท
ซ่อมกุฏิอีก ๑ หลัง จำนวนเงิน ๔,๐๐๐ บาท
รวมเงินทั้งสิ้น ๘๖๔,๕๕๔ บาท

ปูชนียวัตถุ

๑. พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูป
ปูนปั้น แล้วบุด้วยคิ้วยกลงรักยัตทอง ปางมารวิชัย หน้า
ตักกว้าง ๒.๕๐ ม. สูง ๓.๕๐ ม. ประดิษฐานอยู่บนฐานสูง
๑.๓๐ ม. มีพระอัครสาวกซ้ายขวานั่งประนมมือ ๒ องค์
เป็นพระปูนปั้นเช่นเดียวกัน

๒. พระพุทธรูปปูนปั้นและปางมารวิชัยเช่นเดียวกับ
พระประธาน ประดิษฐานอยู่รอบพระประธาน มีจำนวน
๑๕ องค์ แต่ละองค์หน้าตักกว้าง ๐.๕๕ ม. สูง ๑.๒๐ ม.
ในจำนวน ๑๕ องค์นี้ หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก
๕ องค์ ทางทิศตะวันตก ๔ องค์ ทางทิศเหนือ ๓ องค์
ทางทิศใต้ ๓ องค์

พระพุทธรูปปฏิมาทั้ง ๑๖ องค์นี้ ประดิษฐานอยู่บน
ฐานชุกชีซึ่งมีขนาดกว้าง ๖.๓๐ ม. ยาว ๘.๐๐ ม.
สูง ๑.๐๐ ม. (๑)

(๑) พระพุทธรูปปฏิมา ๑๖ องค์นี้ ดูเรื่องประกอบที่ภาคผนวกข้างท้ายหนังสือ

พระพุทธปฏิมา ๑๖ องค์ ในพระอุโบสถ
วัดชนะสงคราม จังหวัดพระนคร

พระเจดีย์ทรงจอมแห
หน้าพระอุโบสถ
วัดชนะสงคราม
จังหวัดพระนคร

เรือนแก้วประตูประอุโบสถ
วัดชนะสงคราม
จังหวัดพระนคร

ภาพเขียนสี
ด้านในหน้าต่างพระอุโบสถ

ภาพเขียนสี
ด้านในประตูพระอุโบสถ

บานประตู
พระพิฆเนศวร
ลายลงรักปิดทอง
บัดนี้อยู่ที่
กุฏิเจ้าอาวาส
วัดชนะสงคราม
จังหวัดพระนคร

๓. เจดีย์ทรงจอมแห ๒ องค์ อยู่ด้านหน้าพระ
อุโบสถ กว้าง ๕ ม. สูงประมาณ ๑๕ ม. เจดีย์ทรงกลม
๒ องค์ อยู่ด้านหลังพระอุโบสถเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ
๔ ม. สูงประมาณ ๘ ม.

ถาวรวัตถุ

๑. พระอุโบสถกว้าง ๑๓ วา ๒ ศอก ยาว ๒๐ วา
๒ ศอก สูงประมาณ ๑๐ วา

๒. ธรรมาสันถายทอง สังกะสีในงานพระบรมศพ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๓. ธรรมาสันกับหนังสือปาฏิโมกข์สมุดไทย
พร้อมด้วยตู้ ๑ ชุด สังกะสีในงานพระศพสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ
กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์

๔. เทียนสลักพร้อมด้วยตู้ลายทอง ๑ ชุด สังกะสี
ในงานพระศพสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนศรีสัชนาลัย

ผลประโยชน์ของวัด

พระอาราม^{นี้}มี^{ที่}ธรณีส^งฆ์ (ที่เป็นไร่) เนื้อที่
ประมาณ ๑ ไร่เศษ อยู่^{ที่}ตำบลบางพุท อำเภอลำลูกเกด
จังหวัดนนทบุรี เกือบผลประโยชน์ได้ปีละประมาณ ๖๕๐
บาท ที่^{ที่}ธรณีส^งฆ์ (ที่เป็นนา) เนื้อที่ประมาณ ๘ ไร่ ๓
งานเศษ อยู่^{ที่}ตำบลบางเคอ อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี
เกือบผลประโยชน์ได้ปีละประมาณ ๕๐๐ บาท นอกจากนี้
ได้^{ที่}ค่าเช่าห้องแถว ปีละประมาณ ๕๘๐๘ บาท ค่าเช่า
ที่ดินวัด ปีละประมาณ ๑๒๐๐ บาท

การศึกษา

สมัยก่อนพระภิกษุสามเณรในพระอาราม^{นี้} ไป
เรียนที่สำนักเรียนวัดมหาธาตุ ต่อมาได้เปิดสำนักเรียน
ขึ้นที่พระอาราม^{นี้} แต่คงเข้าสอบในนามของสำนักเรียน
วัดมหาธาตุอยู่ จนมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงได้ยกเป็น
สำนักเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับพระอาราม^{นี้} ซึ่ง
ปรากฏผลต่อมาจนบัดนี้ว่า มีพระภิกษุสามเณรเป็น

เปรียญธรรม ๓ ประโยค จนถึง ๕ ประโยค และมี
 พระภิกษุสามเณรวัดอื่นมาสมทบเรียนด้วย ส่วนโรงเรียน
 หนังสือไทยนั้น เติมเป็นโรงเรียนมัธยมวิสามัญ อาศัย
 ศาลาการเปรียญ ๑ หลังกับศาลารายรอบพระอุโบสถ ๒
 หลังเป็นที่เรียน ครั้นมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ กระทรวง
 ศึกษาธิการได้โอนมาให้เป็นโรงเรียนประชาบาล ปี
 พ.ศ. ๒๔๙๗ ได้เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาขึ้น และได้ย้าย
 ไปเรียนที่อาคารหลังใหม่ ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ทางราชการ
 ได้จัดตั้งหน่วยนิเทศการศึกษา ปรับปรุงโรงเรียนนี้ให้
 เป็นโรงเรียนตัวอย่างของจังหวัดพระนคร และได้จัดตั้ง
 ชมรมยุวศตวรรษกรขึ้น ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ มีอาคาร
 มัธยมสามัญแบบ ป. ๔ และอาคารเคหศาสตร์ขึ้น คณะ
 กรรมการบริหารโครงการปรับปรุง กรุงเทพฯ—ธนบุรี
 ได้รับโรงเรียนนี้เข้าเป็นโรงเรียนในโครงการ ปี พ.ศ.
 ๒๕๐๑ ได้สร้างหอประชุมเพิ่มเติมจากอาคารห้องแรก
 ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้จัดตั้งชมรมวิทยาศาสตร์โดยได้รับความ
 ร่วมมือจากศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ปี พ.ศ.
 ๒๕๐๓ จัดให้มีชมรมส่งเสริมศีลธรรม เพื่ออบรมจริย

ศึกษาของนักเรียน ต่อมาทางจังหวัดพระนคร ได้เลือกให้เป็นโรงเรียน ป.ส.ภ. ฝ่ายประถมของจังหวัด ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ทางอำเภอพระนคร ด้วยความร่วมมือของเทศบาลนครกรุงเทพ ได้จัดเปิดศูนย์พักผ่อนหย่อนใจเยาวชน อำเภอพระนคร ปัจจุบันนี้มีนักเรียน ๖๕๘ คน ครู ๓๒ คน นางสาวอรพินท์ สืบสิน ดำรงตำแหน่งครูใหญ่

ระเบียบและขนบธรรมเนียม

ระเบียบของวัดเช่นการทำอุโบสถสังฆกรรม ทำวัตรเช้าเย็น ทำวิสาขบูชา มาฆบูชา และมีธรรมสวดะ ได้กระทำเสมอมา และมีธรรมเนียมอยู่อย่างหนึ่ง คือพระอารามนี้มีพระสงฆ์ ๕ รูป เข้าไปสวดพระปริตทำน้ำพระพุทธมนต์ในพระบรมมหาราชวัง ที่หอศาสตราคม เรื่องนี้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้ตรัสเล่าไว้ในตำนานพระปริตว่า “การสวดพระปริตทำน้ำพระพุทธมนต์ถือเป็นการสำคัญในราชประเพณีอย่างหนึ่ง มีตำแหน่งพระครูพระปริตไทย ๔ รูป พระครูพระปริตมอญ

๔ รูป สำหรับสวดทำน้ำพระพุทธรูป ในบันไดงาน
พระราชพิธี ซึ่งมีสรงมูรธาภิเศก พระราชาคณะไทยรูป
๑ มอญ รูป ๑ กับพระครูพระปริต ๘ รูป^(๑) สวดทำ
น้ำพระพุทธรูป สำหรับสรงมูรธาภิเศกทุกงาน และ
โดยปกติ พระครูพระปริตมอญต้องเข้ามาสวดทำน้ำมนต์
ที่หอศาสตราคมทุกวัน น้ำมนต์พระปริตนั้น ส่วนหนึ่ง
แบ่งส่งไปสำหรับเป็นน้ำสรงพระพักตร์และโสรงจสรง อีก
ส่วนหนึ่งใส่บาตร ๒ ใบให้สังฆการีถือตามพระครูปริต
๒ องค์ เข้าไปเคียนประทักษิณกำหม้อน้ำคา ที่ในพระราชวัง
เวลาบ่าย ๑๔ นาฬิกาทุกวันเป็นนิตยมาแต่โบราณ ”

ตามคำบอกเล่าของท่านพระครูราชปริต (คุตฺต
จิตฺโต ช้อย) วัดชนะสงครามว่า ครั้นมาเมื่อ ปี พ.ศ.
๒๔๘๕ มีพระภิกษุที่สวดภาษารามัญได้น้อยรูป ไม่พอที่

(๑) พระครูปริตไทย ๔ รูป พระครูปริตรามัญ ๔ รูป วัดชนะสงคราม

๑. พระครูปริตโกศล	๑. พระครูราชสังวร
๒. พระครูพุทธรูปปริชา	๒. พระครูสุนทรวิลาส
๓. พระครูอุดมสังวร	๓. พระครูราชปริต
๔. พระครูอมรวิชัย	๔. พระครูสิทธิเดชะ

จะผลัดเปลี่ยนกัน จึงท่านพระครูราชสังวร (อายุวฑฺฒโก
พิศ) รักษาการตำแหน่งเจ้าอาวาสได้มีลิขิตถึงอธิบดี
กรมการศาสนา ขอลดวันสวดพระปริตลง กระทรวง
ศึกษาธิการได้นำความกราบบังคมทูล แล้วมีพระบรม
ราชานุญาตให้ลดวันลงมาทำเฉพาะวันธรรมสวนะเท่านั้น
พิธีเริ่มแต่เวลา ๑๓ นาฬิกา พระ ๔ รูปพร้อมด้วยพระ
ผู้เป็นประธาน ๑ รูป สวดพระสัตตปริต อย่างภาษารามัญ
ที่หอศาสตราคม เมื่อเสร็จแล้วราว ๑๔ นาฬิกา มี
เจ้าหน้าที่มานำพระ ๒ รูป ไปประพรมน้ำพระพทธมนต์
รอบหมู่พระมหามณเฑียร ครั้นแล้วเป็นเสร็จพิธี

มรรคนายกและไวยาวัจกร

มรรคนายกของพระอารามนี้ เท่าที่พบหลักฐาน
ใต้ทรงแต่งตั้งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ
เป็นมรรคนายก^(๑) แต่พระองค์เกี่ยวเท่านั้น หลังจากนั้น
มายังมีใต้ทรงแต่งตั้งผู้ใดอีกเลย ส่วนไวยาวัจกร ก็
ปรากฏว่า นายฉัน ทสันประดัย เป็นไวยาวัจกรแต่ผู้เดียว
อยู่จนบัดนี้

(๑) ดูเอกสารเรื่องนี้ ที่ภาคผนวก ข้างท้ายหนังสือ

ลำดับและประวัติเจ้าอาวาส

(เท่าที่ค้นหาหลักฐานได้)

รูปที่ ๑ พระมหาสุเมธจารย์ เป็นเจ้าอาวาสมาเห็น
ระราวปลายรัชกาลที่ ๑ ด้วยว่าเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๕ (ปีที่
๒๑ ในรัชกาลที่ ๑) คราวกรมพระราชวังหลังทรงผนวช
มีรายนามพระมหาเถรานุเถระนั่งหัตถ์ยาศ ๓๐ รูป มี
นาม “พระสุเมธใหญ่” วัดชนะสงคราม พระสุเมธน้อย
วัดราชคฤห์” อยู่ด้วย (จากพระราชวิจารณ์ หน้า ๒๔๒)

พระมหาสุเมธจารย์นี้ เข้าใจว่าเป็นพระราชา
คณะผู้ใหญ่ สมณศักดิ์ชั้นหิรัญบัฏหรือเทียบเท่า ด้วย
ปรากฏในหนังสือคำให้การขุนหลวงหาวัด ฉบับสมุดไทย
คำเล่ม ๑๐ เลขที่ ๒/ง. ๒๔ ว่า “พระพิมลธรรม ๑
พระธรรมอุคม ๑ พระญาณสังวร ๑ พระมหาสุเมธ ๑
พระพุทฺธโฆษา ๑ พระพรหมมุนี ๑ พระธรรมเจดีย์ ๑
พระธรรมไตรโลก ๑ พระธรรมราชา ๑ พระราชาคณะ
ผู้ใหญ่ ๕ องค์นี้ ถึงแก่มรณภาพเข้าโกศ”

หนึ่งตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๑ มาถึงรัชกาลที่ ๔
พบพระเถระนามว่า พระสุเมธอีก ๒ แห่ง คือแห่งหนึ่ง
ปรากฏนามในคราวพระมหาเถรานุเถระ ถวายวิสัชนา
พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ ๓ (ปี พ.ศ. ๒๓๖๕) แต่มี
ได้บอกว่ายู่พระอารามไหน อีกแห่งหนึ่ง พระสุเมธมุนี
(พุทธวิโส ชาย) เจ้าอาวาสวัดบรมวงศศ (ราวปี พ.ศ.
๒๓๗๒) ในสองแห่งนี้ อาจเป็นพระสุเมธองค์เดียวกัน
ก็ได้ เพราะเวลาใกล้เคียงกัน

รูปที่ ๒ พระสุเมธอาจารย์—พระสุเมธอาจารย์ รูปนี้
นามเดิมว่า ศรี เป็นชาวบางพุท จันทวนนทบุรี เกิดใน
รัชกาลที่ ๓ เมื่อ ๗ วันจันทร์ เดือน ๔ ขึ้น ๖ ค่ำ ปี
มะแม จุลศักราช ๑๑๕๗ พ.ศ. ๒๓๗๔ เมื่ออายุ ๑๐
ปี ไปเรียนอักษรสมัยภาษามอญอยู่ในสำนักพระอาจารย์
นันท์วัดศาลทอง แล้วบวชเป็นสามเณร มาเรียนพระ
ปริยัติธรรมที่วัดบรมมัยยิกาวาส แล้วตามพระอาจารย์นันท์
ลงมาอยู่วัดชนะสงครามในกรุงเทพฯ ๗

ถึงรัชกาลที่ ๔ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๕๕ ขึ้นไป
อุปสมบทที่วัดบางพูด ด้วยอยู่ใกล้บ้านเดิม พระปลัดซึ่ง
เป็นเจ้าอธิการวัดบางพูดเป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วกลับลง
มาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมที่วัดชนะสงคราม ได้เข้า
แปลพระปริยัติธรรมเป็นเปรียญ ๕ ประโยครามัญ^(๑)
(เทียบเท่าเปรียญไทย ๕ ประโยค) แลได้เป็นตำแหน่ง
พระครูราชปริต ไปรั้งตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบรมวงศ
อยู่คราว ๑ ในปลายรัชกาลที่ ๔ เข้าใจว่าเมื่อปีเถาะ
พ.ศ. ๒๔๑๐ ทรงตั้งเป็นราชาคณะที่พระอุคมญาณ
แล้วโปรดให้อาราธนามาครองวัดชนะสงคราม

ถึงรัชกาลที่ ๕ (ปีใดไม่ได้ความแน่) ทรงตั้งเป็น
พระราชาคณะที่พระสุเมธจารย์ บริหารธรรมชั้นธ ร
มัทธสงฆ์คณาธิบดี ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่พระสงฆ์รามัญ
มีฐานานุกรมได้ ๕ รูป คือ พระครูปลัด
๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูวินัยธรรม ๑ พระครูสมุทร ๑
พระครูใบฎีกา ๑ ต่อมามีความผิดด้วยลงโทษทกรรรม

(๑) อักษร ๑ ว่า แปลประโยค ๕ เมื่อเป็นพระราชาคณะแล้ว

พระปลัดวัดปรมย์ยิกาวาศเกินความผิด ต้องลดยศเป็น
พระอุทตมญาณอย่าง เกิมคราว ๑ ถึงปีชวต พ.ศ. ๒๔๓๑
จึงทรงตั้งกลับเป็นพระสุเมธจารย์อีกต่อมา

พระสุเมธจารย์ (ศรี) ถึงมรณภาพในรัชกาลที่ ๖
เมื่อ ๗ วันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ ปีชวต
พ.ศ. ๒๔๕๕ อายุ ๗๘ ปี

รูปที่ ๓ พระประสิทธิ์ศีลคุณ—พระประสิทธิ์ศีลคุณ
นามเดิมว่า (พุท) เป็นเปรียญ ๔ ประโยค วัดมหาธาตุ
ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะที่พระประสิทธิ์ศีลคุณแล้วโปรด
ให้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม มีหมายกำหนดการ
ดังนี้

“วันที่ ๒๓ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๑
ย้ายสวทมนต์ขึ้นกุฏิ วัดชนะสงคราม ๗ รูป

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๑
ฉันเช้า มีผ้าสรง หมากรุก รูป เทียน ถวายพระสงฆ์
ที่สวทมนต์ฉันเช้าสังฆะ ๗ เวลาบ่าย ๓ โมง ๒๘ นาที
พระประสิทธิ์ศีลคุณ ๑ พระปลัดจ่าง ๑ พระสมุห์แก้ว ๑
อันคัย ๒ รวม ๕ รูป จากวัดมหาธาตุไปอยู่วัดชนะสงคราม

รถพระพุทธรูป พระธรรม ๑ รถพระประทีปคัลลคุณ ๑
 ชานานกรมอินทัย ๒ รวม ๔ รถ พระราชทานพระบรม
 ราฐูปถัมภ์ ถ้วยวัตถุปัจจัยชั่วคราว ๔ เกื่อนเป็นเงิน ๓๒๐
 บาท แทนเครื่องบริวารชั้นกัญญี”

(จากเอกสาร ร. ๕ เลขที่ ๓๖๓/๖)

พระประทีปคัลลคุณได้ปกครองพระอารามนี้ มา
 เพียงปี พ.ศ. ๒๔๕๖ (ร.ศ. ๑๓๒) ถ้วยพบลักษณะว่า
 ท่านอาพาธเป็นโรคปอดพิการ ถึงมรณภาพเมื่อวันที่ ๒
 มกราคม ๒๔๕๖ อายุ ๕๑ ปี

(จากแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๑ หน้า ๓๗๐)

รูปที่ ๔ พระครูภาวนาวิจารณ์ — พระครูภาวนา
 วิจารณ์ นามเดิมว่า (ลิ้ม) ท่านเป็นบุตรของพระยาปริยัติ
 ธรรมธาดา (เปี่ยม ปิยะมิตร) และคุณหญิงสั้มลิ้ม เข้าใจ
 ว่าเกิดที่บ้านหน้าวัดชนะสงครามหรือมีคณะนักที่บานริม
 ทางรถไฟสายใต้ ตำบลบางบำหรุ จังหวัดธนบุรี เมื่อ
 เยาววัย เรียนหนังสือที่พระตำหนักสวนกุหลาบในพระ
 บรมมหาราชวัง แล้วออกบริวารราชการที่โรงพยาบาลร้อย
 ชักสาม (กรมศุลกากร) ต่อมาเข้ารับราชการ

ที่กรมทหารเรือ (โรงหล่อ) ครั้นแล้วได้อุปสมบท
 ที่วัดสุวรรณาราม อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี
 สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (อมมสิริ ฤทธิ) วัดอรุณ
 เป็นอุปัชฌาย์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณฉนโท
 ม.ร.ว. เจริญ อิศรางกูร) วัดระฆัง เป็นกรรมวาจาจารย์
 ได้เรียนบาลีแต่มีได้เข้าสอบ รวบปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ย้าย
 มาอยู่วัดอรุณ แล้วได้เป็นพระครูวินัยธรรม ชูานานกรม
 ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฤทธิ) ครั้นเมื่อ
 สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฤทธิ) มรณภาพแล้ว
 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
 ทรงปรารภว่า ท่านเป็นบุตรของพระอาจารย์ จึงทรง
 ตั้งเป็นพระครูประสิทธิ์พทมนต์ ชูานานกรมของพระองค์
 ปี พ.ศ. ๒๔๕๗ โปรดให้ย้ายมาเป็นผู้รักษาการตำแหน่ง
 เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม ปี พ.ศ. ๒๔๕๘ เลื่อนเป็น
 พระครูวิสุทธิธรรมภาณ ชูานานกรมของพระองค์ ท่าน
 ได้ครองพระอารามนี้มาเพียง ปี พ.ศ. ๒๔๕๙ แล้วท่าน
 กลับไปอยู่วัดอรุณตามเดิม ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ท่าน
 เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูภาวนาวิจารย์ และมรณภาพ
 เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๔๖๔

รูปที่ ๕ พระสุเมธมุนี—พระสุเมธมุนี (สงฺกัโ
 ลัป) เกิดวัน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีเถาะ พ.ศ.
 ๒๔๑๐ กำบลท่าซาย จังหวัดนนทบุรี เมื่อท่านยังเป็น
 พระมหาลัทธิเปรียญ ๓ ประโยค ได้เป็นผู้รักษาการตำแหน่ง
 เจ้าอาวาส แล้วได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครู
 สุนทรवासกิจ ภายหลังทรงสถาปนาเป็นพระราชาคณะ
 สามัญที่พระสุเมธมุนี ปกครองพระอารามนี้มาจนมรณ
 ภาพเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ พระสุเมธมุนี เจ้าอาวาส
 ชราภาพ สมเด็จพระวันรัต (เขมจารี) วัดมหาธาตุ
 สั่งให้ตั้งกรรมการบริหารวัดขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วย

- ๑) พระสุเมธมุนี เจ้าอาวาส เป็นประธานกรรมการ
- ๒) พระครูราชสังวร (อายุวฑฺฒโก พิศ) กรรมการ
- ๓) พระมหาเกลี้ยง ป. ๘ กรรมการ
- ๔) พระมหาเทียม ป. ๖ กรรมการ
- ๕) พระใบฎีกา ทองสุก กรรมการ

คณะกรรมการวัดชุดนี้ ได้ดำเนินการบริหารวัด
 โดยลำคัยมา ภายหลังได้ลาออกบ้าง ลาสิกขาบ้าง
 ย้ายไปอยู่วัดอื่นบ้าง จึงสิ้นสุดลงใน พ.ศ. ๒๔๘๗

ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ พระครูสิทธิเทษ (พลัก) เป็น
ประธาน พระครูราชปริต (ปี่) พระมหาคัต ป. ๖ ไ้
รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการ บริหารวัดมาได้
ประมาณ ๔—๕ เดือน พระครูสิทธิเทษ มรณภาพ
กรรมการชุดนี้จึงสิ้นสุดลง

วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๘ พระครูราช
สังวร (อายุวฑฺฒโก พิค) วัดชนะสงคราม ไ้รับแต่งตั้ง
จากพระธรรมปาโมกข์ (ภาณโก ภา) วัดราชบพิธ
เจ้าคณะจังหวัดพระนคร ให้เป็นผู้รักษากรดําแทน
เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม ท่านไ้บริหารงานมาโดย
ลําบาก แล้วไ้ลาออกจากตำแหน่ง เพราะสุขภาพไม่
สมบูรณ์ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑

วันที่ ๗ เมษายน ๒๔๙๑ พระมหาทองม้วน ป. ๕
(ไ้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูอุดมวิชัย ในปี
พ.ศ. ๒๔๙๒) วัดชนะสงคราม ไ้รับแต่งตั้งจากพระ
เทพเวที (ชุตินฺธโร พิน) วัดสามพระยา เจ้าคณะ
จังหวัดพระนคร ให้เป็นผู้รักษากรดําแทนเจ้าอาวาส
จนถึงวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๒

รูปที่ ๖ พระธรรมทัตนาธร — พระธรรมทัตนาธร
(สุทสุโส ทองสุก) นามสกุล จันทรวงศ์ เกิดเมื่อ
วันศุกร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๒๔
เมษายน ๒๔๔๘ บิดาชื่อน บัญ มารดาชื่อน โสม จันทรวงศ์
บิดาเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๘ ตำบลสายทอง อำเภอ
ป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

เมื่ออายุ ๕ ขวบได้เข้าศึกษาภาษาไทย ณ โรงเรียน
ภาษาไทยที่วัดโบสถ์สายทองใกล้บ้าน สอบไล่ได้ชั้น
ประถม ๓ มีความสามารถเป็นครูผู้ช่วยในโรงเรียนนั้น

เมื่ออายุ ๑๑ ขวบได้ย้ายไปศึกษาภาษาไทยต่อที่
โรงเรียนภาษาไทยวัดสระแก้ว ตำบลบางเสด็จ อำเภอ
ป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ซึ่งอยู่ใกล้กับบ้านอยู่

เมื่ออายุ ๑๒ ขวบ ย้ายไปศึกษาภาษาไทยต่อที่วัด
ศาลาปูน ตำบลท่าวาสุกรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ
อายุได้ ๑๔ ปี สอบไล่ได้มัธยมปีที่ ๒ ที่ โรงเรียนวิทยาลัย
วัดศาลาปูน

เมื่ออายุ ๑๔ ปี ได้เข้าศึกษาภาษาบาลี มูลกัจจายน์ และคัมภีร์พระธรรมบท เรียนมูลกัจจายน์จบ และเรียนคัมภีร์พระธรรมบทได้ ๑ ปี

เมื่ออายุ ๑๖ ปี ได้ย้ายไปอยู่บ้านเสมียนแจ่ม คงสมพรต ตำบลลำเภาลุ่ม อำเภอขี้มพะสร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นญาติ เพื่อเข้าฝึกงานทางเสมียน

เมื่ออายุได้ ๑๗ ปี ได้ย้ายไปเป็นเสมียนฝึกหัด ณ ที่ว่าการอำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ฝึกหัดเพียง ๑ เดือน แล้วย้ายไปอยู่วัดเกตุ ตำบลสายทอง อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง โดยได้บรรพชาเป็นสามเณร เรียนภาษาบาลี และนักธรรมที่วัดนั้น แล้วสอบนักธรรมชั้นตรีได้ในชั้นนั้น

เมื่ออายุ ๑๘ ปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้ย้ายมาอยู่วัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร ได้เข้าพิธีบรรพชาเป็นสามเณรใหม่ ในคณได้สอบนักธรรมชั้นโทได้ และศกต่อมาได้สอบนักธรรมชั้นเอกได้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้อุปสมบทเป็นภิกษุที่วัดมหาธาตุ
จังหวัดพระนคร สมเด็จพระวันรัต (เซมจารี) เมื่อครั้ง
ยังเป็นพระธรรมไตรโลกาจารย์ เป็นพระอุปัชฌายะ พระ
พิมลธรรม (ฐานทัตตะ) เมื่อครั้งยังเป็นพระศรีสมโพธิ
และพระธรรมวโรดม (กิตติสาระ) เมื่อครั้งยังเป็นพระ
ญาณสมโพธิ เป็นคู่พระกรรมวาจาธุระกิจ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้เข้าสอบบาลี เปรียญธรรม
๓ ประโยคได้ และในคกต่อๆ มา ได้สอบเปรียญธรรม
๔-๕-๖-๗ ประโยคได้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้รับพระ
บรมราชโองการ จากผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ให้
ย้ายจากวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร ไปดำรงตำแหน่ง
ผู้ช่วยเจ้าคณะจังหวัดสระบุรี ณ วัดศรีบุญรัตนาราม
จังหวัดสระบุรี และในคกนี้เอง ได้สอบเปรียญธรรม
๘ ประโยคได้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้รับตราตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์
วิสามัญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์
เป็นพระราชาคณะสามัญ ที่พระศรีสุทนต์มุนีสระบุรีนายก
สังฆปาโมกข์ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสระบุรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้เป็นหัวหน้าออกบุญชาวสระบุรี
ให้ช่วยผู้ประสบทุกข์ภัย น้ำท่วม ได้สิ่งของเป็นอันมาก
โดยเฉพาะได้ข้าวสารหลายร้อยกระสอบ พ.ศ. ๒๔๘๑
ได้ออกเทศนาสอนประชาชนชาวสระบุรีทั่วทุกหมู่บ้าน
ของตำบลต่างๆ กินเวลา ๓ เดือนเศษ ได้เงินยชาธรรม
หนึ่งหมื่นบาทเศษ ได้จัดตั้งเป็นนิติ บำรุงการศึกษาพระ
ปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์สระบุรี ย้ายมาจนกระทั่ง
บัดนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ คณะสงฆ์มนทรี มีมติให้ย้าย
มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดชนะสงครามราชวรมหา
วิหาร และได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมาจนกระทั่งบัดนี้

หน้าที่และการงาน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้เป็นกรรมการตรวจนักธรรม
และบาลีสันามหลวง และได้เป็นอาจารย์สอนนักธรรม
และบาลี ประจำสำนักวัดมหาธาตุมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐
เมื่อย้ายมาอยู่จังหวัดสระบุรี ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ นั้นเอง ก็
ได้ประกาศตั้ง มหาสระวิทยาลัยขึ้น เพื่อให้เป็นสถาน

การศึกษาพระปริยัติธรรม ประจำวัดศรีบุรีรัตนาราม
จังหวัดสระบุรี และได้ผลิตนักธรรมและบาลีมั่นคงมา
จนกระทั่งทุกวันนี้

หลังจากประชุมตรวจนักธรรมและบาลีที่วัดศรีบุรี
จังหวัดสระบุรี ทุกๆ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๒ มาจนถึง
พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้มีการประชุมเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะ
ตำบล เจ้าอาวาสบางวัด และกรรมการในเรื่องระเบียบ
ของคณะสงฆ์ ตลอดจนเชิญท่านข้าราชการในจังหวัด
สระบุรี ให้มาถวายนโยบายแก่ที่ประชุม

ได้เป็นหัวหน้าก่อสร้างถนน ศาลา กุฏิ วิหาร
ภายในวัดศรีบุรี สิ้นทรัพย์เป็นจำนวนมาก

ได้นำปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ เจดีย์ ถนน และ
เสนาสนะสงฆ์ ในวัดชนะสงครามทั่วๆ ไป

ได้ประกาศตั้งสำนักเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นที่วัด
ชนะสงครามราชวรมหาวิหาร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐
เป็นต้นมา

สมณศักดิ์และตำแหน่ง

- พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้รับพระบรมราชโองการเป็นผู้ช่วยเจ้า
คณะจังหวัดสระบุรี
- พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระ
ราชาคณะสามัญ ที่พระศรีสุทิสสุมิน
ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด
- พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็น
พระราชาคณะชั้นราช ในนามเดิม
ตำแหน่งเจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๑
- พ.ศ. ๒๔๙๔ ได้รับเลื่อนตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตรวจการ
ภาค ๔
- พ.ศ. ๒๔๙๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระ
ราชาคณะชั้นเทพ ในนามเดิม
- พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระ
ราชาคณะชั้นธรรม ที่พระธรรมทศนาถ
อธิสธรรมภาณี ศรีสุทิสสุมิน ตรีปิฎก
โกศล คุณวิภูสิต มหาคณิสสร บวร
สังฆารามคามวาสี

พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นสังฆมนตรี
ช่วยว่าการองค์การสาธารณูปการ

พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสังฆสภา

การงานพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๗๒ โดยบัญชาของสังฆมนตรี ว่าการองค์การ
เผยแผ่ ได้เดินทางไปอบรมประชาชนภาค
พายัพ ๑๐ จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่
จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัด
เชียงราย จังหวัดแพร่ จังหวัดอุตรดิตถ์
จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย จังหวัด
พิจิตร และจังหวัดเพชรบูรณ์

พ.ศ. ๒๔๗๗ และ พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยมติคณะสังฆมนตรี
ได้เดินทางไปเป็นผู้ร่วมคณะไปร่วมทำการ
สังคายนาพระไตรปิฎก ที่ประเทศพม่า

พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้เป็นหัวหน้าคณะไปร่วมสังคายนา
อรรถกถา ที่ประเทศพม่า

พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ร่วมคณะไปเจริญสัมพันธไมตรีกับชาว
พุทธในสหรัฐอเมริกาและไทย

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๔ จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ออกไปตรวจ
ภาค ๔ ทุกปี ได้นำคณะสงฆ์ และ
ประชาชนให้ได้ทราบระเบียบและศีลธรรม
โดยทั่วกัน

พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้เรียกประชุมพระอุปัชฌาย์ในเขตภาค ๔
ทั้ง ๕ จังหวัด ประมาณ ๕๐๐ รูปให้มา
ร่วมสังคายนาพิธีพระอุปัชฌาย์ ที่วัด
ชนะสงคราม พระนคร ใช้เวลา ๗ วัน

ภาคผนวก

พระบรมราชาธิบาย

ใน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เรื่อง ประเพณีพระสงฆ์รามัญสวดพระปริต

ทำน้ำพระพุทธรณ์ในพระราชวังชั้นใน

ในพระราชนิเวศน์เวียงวังของพระเจ้าแผ่นดินสยามตามแบบแผนบุรพประเพณีสืบมา พระสงฆ์รามัญได้สวดพระปริตตามแบบอย่างข้างรามัญ ถวายน้ำพระพุทธรณ์แล่น้ำสรงพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน แลเป็นน้ำสำหรับสรงพระพักตร์ประพรมเป็นทักษิณาวรรตรอบขอบในจังหวัดพระราชมหามณฑลนี้ทุกวัน เป็นการพระราชพิธีสำหรับบรมราชตระกูลสืบมาแต่โบราณพระสงฆ์อื่น ๆ แม้มีฐานันดรยศปรากฏด้วยเกียรติคุณคือเรียนรู้พระคัมภีร์เป็นพระราชาคณะเปรียญหรือที่เป็นอาจารย์บอกกล่าวนาวิธีหรือพระสงฆ์ประกอบวิทยาคมมั่นคงละเอียดรอบคอบของคนเป็นอันมากก็ดี ก็ไม่มีราชบัญญัติที่จะได้รับวาระผลัดเปลี่ยนมาสวดพระปริตถวายน้ำพระพุทธรณ์เลย เหตุอันนี้ได้ทรงพระราชดำริว่า

ชรอยจะมีเหตุวิเศษอย่างใดอย่างหนึ่งแต่โบราณ
ราชกาลเป็นมหัศจรรย์สำคัญอยู่อย่างไรเป็นแน่แท้
เพราะว่าปกติธรรมดาคนชาวภาษาใดประเทศใดก็ย่อม
นับถือพระสงฆ์แลแพทย์หมอต่าง ๆ ตามประเทศตาม
ภาษาของตัว ในการสวดและการบุญต่าง ๆ แลการ
ปรีตรักษาตนรักษาไข้ แต่การซึ่งมีนิยมจะเพาะให้
พระสงฆ์รามัญพวกเคี้ยวประจำสวดปรีตอย่างรามัญ
ในพระราชวังนี้ จะมีความยืนยันมาในพระราชพงศาวดาร
หรือจดหมายเหตุการต่อมาเป็นแน่นอนก็ไม่มี มีแต่คำ
กล่าวเล่าต่อ ๆ กันมาว่าต่าง ๆ บางพวกว่าเมื่อครั้ง
แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้านั้น ทรงนับถือ
พระมหาเถรกันของว่าเป็นครูอาจารย์มาแต่เมืองหงสาวดี
แลได้มีความชอบมาก จึงพระราชทานฐานันดรยศให้
เป็นสมเด็จพะสังฆราช แล้วทรงนับถือพระสงฆ์รามัญ
มาก แต่นั้นมาจึงได้เพาะให้อารามนาแต่พระสงฆ์
รามัญสวดปรีตในพระราชวังดังนี้บ้าง บางพวกกล่าวว่า
พระสงฆ์รามัญรูปหนึ่งกับน้องหญิงมาด้วยกันในป่า ครั้น
ถึงเมืองสยามแล้ว พระสงฆ์ทั้งปวงรังเกียจไม่ร่วม

สังฆกรรมด้วย พระสงฆ์รามัญรูปนั้นจึงบอกว่าด้วยวิสุทธิ
อยู่ เมื่อเวลานอนในป่าไถ่วางพรำ ภาษารามัญเรียกว่า
ประระตะรายเล่มหนึ่งไว้ท่ามกลางมีแต่พรำเป็นพยาน
จึงทำสัตยาธิษฐานเฉพาะต่อความบริสุทธิ์แลไม่บริสุทธิ์
แล้ววางพรำลงไปใต้น้ำนั้นบันดาลลอยเห็นประจักษ์ พระ
เจ้าแผ่นดินทรงทราบความเรื่องนั้น จึงทรงพระราชศรัทธา
เลื่อมใสตั้งพระภิกษุนั้นเป็นที่ พระไตรสรณรัช แล้วทรง
นับถือพระสงฆ์รามัญ ซึ่งเป็นศิษยานุศิษย์พระไตรสรณ
ธรรมาธิบดี จึงให้อาราธนาแต่พระสงฆ์รามัญมาสวด
ปริตในพระราชวังเป็นนิตยวัตรเป็นธรรมเนียมมาตังนี้
ก็มีบ้าง พวกหนึ่งว่า เมื่อครั้งพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่ง
ในกรุงเทพมหานครที่ศรีอยุธยา เกิดปีศาจคนองหลอก
หลอนยังนักในพระราชวัง คนบางพวกกล่าวว่า สายรุ้ง
ตกลงในพระราชวังทุกวันไม่หายไป ครั้นนั้นสมเด็จพระ
เจ้าแผ่นดิน มีพระราชโองการดำรัสให้นิมนต์พระสงฆ์
ไทยที่มีชื่อเสียงเล่าลือต่าง ๆ ว่าดีมีอานุภาพมาสวด
พระปริต แลให้แพทย์หมอผู้วิททยาคมต่าง ๆ มาประกอบ
วิทยาการแก้ไข เพื่อบำบัดอยู่ที่วโทยะ คือปีศาจที่คนอง
หรือสายรุ้งลงนั้น การก็หาส่งอันตรายหายไปไม่

ภายหลังจึงให้นิมนต์พระสงฆ์รามัญวัดของปู่มาสวดพระ
 ปริต พระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานไทยธรรมต่าง ๆ
 พระสงฆ์รามัญก็ไม่รับ แสดงลัทธิว่า ควรจะรับได้แต่
 อาหารบิณฑบาตในเวลาภิกขาจารอย่างเดียว ถ้ารับ
 ไทยธรรมอื่น ๆ เป็นลาภเพราะทำพระปริตนั้นแล้ว ก็เป็น
 อันเห็นแก่อาณานิคมไป จะสวดพระปริตก็ไม่มีอำนาจไม่อาจ
 บำบัดอุขัตถวอันตรายได้ พระเจ้าแผ่นดินจึงได้พระ
 ราชทานแต่อาหารบิณฑบาตอย่างเดียวนั้น ตามคำ
 พระสงฆ์รามัญ ๆ จึงเจริญพระปริต ปีศาจที่คนองหรือ
 สายรุ้งที่ลงนั้นก็อันตรายสงบเสื่อมหายแต่่นั้นมา
 พระสงฆ์รามัญจึงได้สวดพระปริตในพระราชวังใน พระ
 เจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแต่อาหารบิณฑบาต เรียกว่า
 ทรงบาตรพระปริตพระราชทานก่อนเป็นปฐมในเวลาเช้า
 ทุกวันมิได้ขาด และมีได้ให้มีไทยธรรมสิ่งอื่นถวายพวก
 พระสงฆ์รามัญสวดพระปริตเหมือนพวกพระสงฆ์สวด
 จตุเวทนนั้นเลย เป็นธรรมเนียมสืบมาจนทุกวันนี้
 ธรรมเนียมนี้เชื่อว่าพระเจ้าแผ่นดินจะไม่พระราชทานด้วย
 มัจฉริยะเจตนา ในพระสงฆ์รามัญที่มีอุปการะนั้น อนึ่ง
 เมื่อมีการเสด็จพระราชดำเนินประทับแรมราตรี ณ ตำบล

โคเป็นทางไกล คือ เสด็จไปการสงครามหรือแทรก
โพนข้างในแผ่นดินก่อนๆ พระสงฆ์รามัญสวดพระปริต
ชั้น ก็ต้องตามเสด็จพระราชดำเนินด้วยทุกครั้ง เมื่อครั้ง
แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้า เสด็จ
ไปประทับอยู่กรุงลพบุรี ๘ เดือนในระตูแล้งทุกปี ก็ให้
อาราธนาพระสงฆ์รามัญวัดทองปู้ ให้ตามเสด็จขึ้นไปตั้ง
อารามชั่วคราววัดทองปู้ อยู่สวดพระปริตถวายน้ำพระพุท
ธมนต์ทุกวัน อารามนั้นก็ยังปรากฏจนทุกวันนี้ และนัก
พระพุทธรูปพระปริตนั้นย่อมเป็นที่เห็นว่ามีอำนาจยิ่งกัน
อยู่ทั่ววันตราต่างๆ ได้จริง ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัว ซึ่งได้ทรงสรีรรัตนราชโชติวงษาธิปัตติเถลิงถวัลยราช
ณกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์มหินทราอยุธยา
ก็ได้ทรงนิยมนำพระพุทธรูปพระปริตที่พระสงฆ์
รามัญสวดถวายนั้นเป็นน้ำสรงพระพักตร์และน้ำสรงมา
ทุกพระองค์

(จากชุมนุมพระบรมราชาธิบาย ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาคที่ ๒ หมวดราชประเพณีโบราณ

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๓ หน้า ๓๒-๓๕)

ประวัติ

หม่อมเจ้าพระคีลวรालังการ (ม.จ. เนตร)

หม่อมเจ้าพระคีลวราลังการ วัชรนะสงคราม นามเดิม ว่าหม่อมเจ้าเนตร ในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ ชั้น ๑ พระองค์เจ้าบัว^(๑) ประสูติในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีมะเมีย จุลศักราช ๑๑๕๖ พ.ศ. ๒๓๗๗ หม่อมมารดาเป็นธิดาเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรีย) หม่อมเจ้าเนตรจึงมีญาติเป็นมอญมาก เล่ากันมาว่าเมื่อหนุ่มๆ นั้น หม่อมเจ้าเนตรชอบแต่เที่ยวเตร่เกะกะ ไม่ได้ทำราชการ เมื่อในรัชกาลที่ ๕ หนีออกไปเมืองรามัญครั้ง ๑ ไปเกิดศรัทธาจึงอุปสมบทที่ในรามัญประเทศแล้วกลับเข้ามา ก็หาได้โปรดให้เอาโทษทัณฑ์อย่างใดไม่ มาอยู่ที่วัชรนะสงคราม ครั้นล่วงหลายพรรษามาทรงพระราชดำริเห็นว่าหม่อมเจ้าเนตรมีศรัทธาในพรหมจรรย์จริง ก็พระราชทานไตรปิอย่างหม่อมเจ้าพระที่ทรงผนวชเป็นสามัญ แล้วต่อมาทรงตั้งเป็นเปรียญยก ตามแบบอย่างเช่นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตั้งหม่อมเจ้าพระ ซึ่งมีได้เข้าแปลพระปริยัติธรรมมาแต่ก่อน

(๑) พระองค์เจ้าบัว ต้นตระกูล บัณฑิสังห์

ถึงปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๔๖ เมื่อ วันที่ ๕ กรกฎาคม
 เพลากลางคืนไฟไหม้พระพุทธรูปรางค์ปราสาทที่ในวัด
 พระศรีรัตนศาสดาราม ต้องเชิญพระมหามณเฑียรันปฏิมา
 กรแก้วมรกต ย้ายจากพระอุโบสถไปไว้ในพระที่นั่ง
 อมรินทรวินิจฉัย ให้ห้างอัครศิลาในกลางคืนวันนั้น ครั้น
 เพลารุ่งสว่าง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงเป็นห่วงพระพุทธรูปสำคัญซึ่งยังอยู่ในพระอุโบสถ
 เสด็จออกวัดพระศรีรัตนศาสดารามแต่เช้า ทอดพระเนตร
 เห็นหม่อมเจ้าพระเนตรเข้าไปเยี่ยมเยือนพระมหามณเฑียรัน
 ปฏิมากรก่อนผู้อื่น ทรงสรรเสริญว่าเป็นผู้มีความกตัญญู
 จึงทรงตั้งเป็นพระราชาคณะ ที่หม่อมเจ้าพระคีลวร่า
 ลังการ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๐
 ตรงกับขลุ พ.ศ. ๒๔๔๔

หม่อมเจ้าพระคีลวราลังการ สิ้นชีพิตักษัย เมื่อ
 วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ปีชวด พ.ศ. ๒๔๕๗ ขณะอายุได้
 ๔๑ ปี

พระนามพระราชโอรสธิดา

ในกรมพระราชวังบวร ฯ ที่จารึกไว้ ณ เณรียง
พระอุโบสถหลังพระประธานวัดชนะสงคราม

รัชกาลที่ ๑

- ที่ ๑ เจ้าฟ้าหญิงพิกุลทอง (กรมขุนศรีสุนทร)
- ที่ ๒ พระองค์เจ้าชายลำทวน
- ที่ ๓ พระองค์เจ้าหญิงเกสร
- ที่ ๔ พระองค์เจ้าชายอินทปัต
- ที่ ๕ พระองค์เจ้าชายก้องแก้ว
- ที่ ๖ พระองค์เจ้าชายช้าง
- ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิงดวงจันทร์
- ที่ ๘ พระองค์เจ้าชายอสนี (กรมหมื่นเสนีเทพ)
คั่น ตระกูลอสนี
- ที่ ๙ พระองค์เจ้าหญิงโกมล
- ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าหญิงขุนนาค

- ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าหญิงการวดี (เป็นพระชายากรม
พระราชวังบรมมหาทักษ์พลเสพ)
- ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าหญิงโกสุม
- ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าหญิงกำภูฉัตร
- ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าหญิงขัตติมา
- ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายมิ่ง
- ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าชายสิงหราช
- ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าหญิงกลัด
- ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าหญิงฉิมพลี
- ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าชายสังกะทัต (กรมขุนนราธิปไตย)
- ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าหญิงแก้ว
- ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าหญิงศรีสุทนต์
- ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าหญิงลมุล
- ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าชายบัว ต้นตระกูลขัตติมา
- ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าหญิงปุก
- ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าหญิงคณิกา
- ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าชายสกล
- ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าชายเพชรหึง
- ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าหญิงวงศ์มาลา

- ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าหญิงนิลวดีดา
 ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าหญิงกำพรวา
 ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าหญิงกลั่น
 ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าหญิงรุ่ง
 ที่ ๓๓ พระองค์เจ้าชายนพเก้า
 ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าชายสุท
 ที่ ๓๕ พระองค์เจ้าชายเพชร ต้นตระกูลนิรสิงห์
 ที่ ๓๖ พระองค์เจ้าชายหอย
 ที่ ๓๗ พระองค์เจ้าชายแตน

รัชกาลที่ ๒

- ที่ ๑ พระองค์เจ้าชายประยงค์ (กรมขุนนิเบศร์วร)
 ต้นตระกูลบรรยงกระเสนา
 ที่ ๒ พระองค์เจ้าหญิงประทุมวงศ์
 ที่ ๓ พระองค์เจ้าชายปาน
 ที่ ๔ พระองค์เจ้าหญิงนิตดา
 ที่ ๕ พระองค์เจ้าหญิงนิษฐา
 ที่ ๖ พระองค์เจ้าชายพงศ์อิศเรศ (กรมหมื่นนภทรีย
 ศรีศักดิ์เทษ) ต้นตระกูลอิศรเสนา

- ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิงสุวรรณ
 ที่ ๘ พระองค์เจ้าชายไม้เทศ
 ที่ ๙ พระองค์เจ้าชายภุมริน ต้นตระกูลภุมรินทร
 ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าหญิงอำพัน
 ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าชายภุมเรศ (กรมหมื่นอมเรศวรค์มณี)
 ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าหญิงนฤมล
 ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าหญิงงาม
 ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าชายเลื้อ ต้นตระกูลพยัคฆเสนา
 ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายไย ต้นตระกูลรังสีเสนา
 ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าชายกระต่าย
 ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชายทัชทิม
 ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าหญิงมณฑา
 ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าชายฤกษ์ (สมเด็จพระบรมพระยาปวเรศ-
 วิทยาลัยการณั)
 ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าหญิงปทุมเมศ
 ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าหญิงเกสร
 ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าชายชุมแสง ต้นตระกูลสหาวุธ
 ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าชายลำททิพากร
 ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าหญิงนุเม

- ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าชายยุคันธร (กรมหมื่นอนันตการ-
ฤทธิ) คันทระกุลยุคันธร
- ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าชายสีสังข์ คันทระกุลสีสังข์
- ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าหญิงทองจันทร์
- ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าชายรัชนิกร คันทระกุลรัชนิกร
- ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าชายทศทรง
- ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าชายรองทรง (กรมหมื่นสิทธิสุขุม-
การ) คันทระกุลรองทรง
- ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าชายสทวอน
- ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าหญิงสุท (พระองค์สุทศาลา)

รัชกาลที่ ๓

- ที่ ๑ พระองค์เจ้าหญิงอรุณ
- ที่ ๒ พระองค์เจ้าหญิงสำออง
- ที่ ๓ พระองค์เจ้าชายสว่าง
- ที่ ๔ พระองค์เจ้าหญิงอัมพร
- ที่ ๕ พระองค์เจ้าหญิงสังวาล

- ที่ ๖ พระองค์เจ้าชายกำภู ต้นตระกูลกำภู
- ที่ ๗ พระองค์เจ้าชายกำพล
- ที่ ๘ พระองค์เจ้าชายอุทัย
- ที่ ๙ พระองค์เจ้าชายเกสรา (กรมหมื่นอานุภาพพิ-
ศาลศักดิ์) ต้นตระกูลเกสรา
- ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าชายเนตร
- ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าชายชวร
- ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าชายอิศราพงศ์ (เจ้าฟ้าอิศราพงศ์)
ต้นตระกูลอิศรศักดิ์
- ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าหญิงอัมพา
- ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าชายนุช ต้นตระกูลอนุชศักดิ์
- ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายแอ่ง
- ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าชายเรืองคนอง (พระองค์ปอก) ต้น
ตระกูลนนทิกศักดิ์
- ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าหญิงบรรเทิง
- ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าชายอินทวงศ์

รัชกาลที่ ๕

- ที่ ๑ พระองค์เจ้าชายยอชยงค์ (กรมพระราชวังบวร
สถานมงคล รัชกาลที่ ๕)
- ที่ ๒ พระองค์เจ้าหญิงดวงประภา
- ที่ ๓ พระองค์เจ้าหญิงบุบผา
- ที่ ๔ พระองค์เจ้าชายสุธารส (พระองค์วัน) ต้นตระกูล
สุธารส
- ที่ ๕ พระองค์เจ้าหญิงสุทาสวรรค์ (พระองค์ปลูก)
- ที่ ๖ พระองค์เจ้าชายวรรัตน์ (กรมหมื่นพิศาลวร-
ศักดิ์) ต้นตระกูลวรรัตน์
- ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิงตลับ
- ที่ ๘ พระองค์เจ้าชายปรีดา
- ที่ ๙ พระองค์เจ้าชายภาณุมาศ ต้นตระกูลภาณุมาศ
- ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าชายหัตถินทร์ (กรมหมื่นบริรักษ์
นรินทรฤทธิ) ต้นตระกูลหัตถินทร์
- ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าชายเนาวรัตน์ (กรมหมื่นสถิตย์
ธำรงสวัสดิ์) ต้นตระกูลเนาวรัตน์
- ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าชายเบญจวงศ์

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าชายยุคนธร ตันตระกุลยุคนธรานนท์

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าหญิงราชิ

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายกระจำ

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าหญิงวงจันทร์

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชายวชิรินทร์

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าหญิงจำเริญ

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าหญิงถนอม

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าชายโตสินี ตันตระกุลโตษะณีย์

ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าชายเฉลิมลักษณวงศ์ (กรมหมื่น
วรวิมลนัสนาการ)

ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าชายนันทวัน ตันตระกุลนันทวัน

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าชายวชิรนา

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าหญิงภาวดี

ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าหญิงวรพักตร์

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าหญิงวิไลยทรงกลยา

ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าหญิงเชิดโฉม

ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าหญิงประโลมโลก

ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าชายพรหมเมศ ตันตระกุลพรหมเมศ

- ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าหญิงโคกล่าง
- ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าหญิงพิมพัศธร้อย
- ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าชายจรัญโรจน์เรืองศรี (กรมหมื่น
จรัสพรปฏิภาณ) ต้นตระกูลจรัญโรจน์
- ที่ ๓๓ พระองค์เจ้าชายสนั่น ต้นตระกูลสายสนั่น
- ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าหญิงสอางองค์

รัชกาลที่ ๕

- ที่ ๑ พระองค์เจ้าหญิงปฐมพิศมัย
- ที่ ๒ พระองค์เจ้าชายวิไลวรวิลาศ ต้นตระกูลวิไลวงศ์
- ที่ ๓ พระองค์เจ้าชายกาญจโนภาสรัศมี (กรมหมื่น
ชาญไชยบวรยศ) ต้นตระกูลกาญจนวิชัย
- ที่ ๔ พระองค์เจ้าหญิงภักทาวดี ศรีราชธิดา
- ที่ ๕ พระองค์เจ้าชายกัลยาณประวัติ (กรมหมื่น
พจน์สุปรีชา) ต้นตระกูลกัลยาณวงศ์
- ที่ ๖ พระองค์เจ้าหญิงธิดาจำรัสแสงศรี
- ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิงฉายรัศมีหิรัญพรรณ

- ที่ ๘ พระองค์เจ้าหญิงกลิ่นแก่นจันทร์นารัตน์
- ที่ ๙ พระองค์เจ้าชายสุทัศน์นิภาธร ตันตระกูลสุทัศน์ย์
- ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าชายวรวิฑูริยาภรณ์ ตันตระกูลวรวิฑูริ
- ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าชายโสภาสไพศาลรัศมี
- ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าหญิงอัมรินทร์ราชกานดา
- ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าชายรจนาภรณ์ ตันตระกูลรจนาภรณ์
- ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าหญิงเทวีวิไลยวรรณ
- ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายวิบูลย์พรพรณรังษี
- ที่ ๑๖ พระองค์ชายรัชชินแจ่มจรัส (กรมหมื่นพิทยา
ลงกรณ์) ตันตระกูลรัชชิน
- ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชายไชยรัตนวโรภาส
- ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าหญิงวิมลมาศมาลี
- ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าหญิงสุนทรินาฏ
- ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าหญิงประสาธสมร
- ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าชายบวรวิสุทธิ ตันตระกูลวิสุทธิ
- ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าหญิงกมลมาลี
- ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าหญิงศรีสุทศสวาดี

พระพุทธปฏิมา ๑๖ องค์

พุทธมณฑลคาถา

สำหรับพระภิกษุสามเณรวัดพระสงฆ์สามเณร
สรวัดญะทำยทำวัตรเย็นทุกๆ วัน เริ่มมาแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒

พระธรรมทศนาคร เจ้าอาวาส เป็นผู้ประพันธ์

เบ โข โสฬสสมพุทฺธา	โลกอนุชวิธสกา
ปทีปา เจว นาถา จ	วิสุทฺธา โลกนายกา
เต โข มณฑลสมพุทฺธา	สพฺเพ อีช ปตฺติจिता
ปทุมุตฺตโร สตฺตสโร	สุเมโธ อูปปฏิปฺคฺคโค
สุขาโต สพฺพโลกคฺโค	ปียทสฺสี นราสโก
อตุฏฺทสฺสี การุณโก	ธมฺมทสฺสี ตโมนุโท
สีทฺธตฺโต อสโม โลเก	ติสฺโส จ วทํ วโร
ปฺปสฺโส จ วรโธ พุทฺโธ	วิปสฺสี จ อนุปโม
สีจี สพฺพหิต สตฺตา	เวสฺสภู สุขทายโก
กกุสนฺโธ สตฺถวาโห	โกนาคมโน รณนฺชโห
กสฺสโป สิริสมฺปนฺโน	โคตโม สกยปฺจฺจโว
อติ สพฺพเพว อมฺเหหิ	วนฺทิตา อภิปฺชิตา
เอเตสํ อานุกาเวน	สพฺพโสตุสํ ภาวนตุ โน

อิฐเจวมจุณ

ตมมสุสเนยฺย

นมสุสมาโน

รตนตฺยํ

ปฺญญาภิสนฺทํ

วิปฺลํ อลตฺถํ

ตสฺसानุภาเว

นหตฺนตฺราโย ฯ

อนึ่งพระพุทธรูป ๑๖ พระองค์ตามที่ท่านเจ้าอาวาส
ได้ประพันธ์คาถา และโดยเฉพาได้ระบุพระนามไว้ด้วย
นี้ เขาอย่างมาจากวัดชุมพลนิกายารามที่บางปะอิน
ด้วยว่าในพระอุโบสถที่พระอารามนั้น มีพระพุทธรูปอยู่ ๑๖
พระองค์ และมีจารึกพระนามไว้ทั้ง ๑๖ พระองค์ นับแต่
พระโคตมยฺฮันขึ้นไปถึงพระวิษุสสโงคที่ ๑๖ ตามบทสวด
มนต์อาฏานาฏิยปริต เพราะฉะนั้น เมื่อเขาแบบอย่างอัน
มาเป็นแนวเทียบ จึงได้ถวายพระนามพระพุทธรูป ๑๖
พระองค์ทั่วทิศระสังครามทั้งข้างต้นนั้น กล่าวคือนับแต่
พระโคตมยฺฮันขึ้นไปถึงพระปฐมตฺรองค์ที่ ๑๖

แต่มีข้อปัญหาว่า ทรงปรารภอะไร จึงโปรดให้สร้าง
พระพุทธรูป ๑๖ พระองค์ขึ้น ว่าตามคตินิยม โบราณ
ท่านนับถือพระเจ้า ๑๖ พระองค์มาก เกจิอาจารย์บาง

ท่านได้บัญญัติอักษรขึ้นแทนองค์พระไว้ดังนี้ “นะ มะ นะ
อะ นอ กอ นะ กะ กอ ขอ นอ อะ นะ อะ กะ อัง” และ
ถึงกับผูกเป็นยันต์เรียกว่ายันต์พระเจ้า ๑๖ พระองค์ก็มี
ท่านได้พรรณนาพระเกียรติคุณไว้มากมาย แต่โดยมาก
เป็นเรื่องทรงประสิทธิ์ประสาทชัยชนะแก่ข้าศึกศัตรู แม้
ที่สุดเกิดคดีฟ้องร้องก็เอาชนะได้ด้วยพระเจ้า ๑๖ พระองค์
นี้ แม้จำนวนกฎของพระอารามนี้ เติมก็มีจำนวนคณะ ๑๖
เช่นกัน

อาจเป็นเพราะทรงมีคตินิยมอยู่อย่างนี้ ฉะนั้นใน
เมื่อทรงมีชัยชนะสงครามคราวใดคราวหนึ่งมา จึงโปรด
ให้สร้างพระเจ้า ๑๖ พระองค์ขึ้น เพื่อเป็นการเฉลิม
ฉลองชัยชนะก็เป็นได้

มรรคนายก

ที่ ๑๒๕/๔๒๕๐

วันที่ ๑๗ กันยายน รตนโกสินทรศก ๑๒๑

ขอเคาะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าพระยาวิกรมการบดี ขอพระราชทาน
กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ด้วยในการเลือกหามรรคนายกสำหรับอารามต่าง ๆ นั้น
บัดนี้เจ้าอาวาสได้เลือกมาอีก ๕ อาราม คือ

๑. วัดชนะสงคราม พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวง
นเรศวรฤทธิ์ เป็นมรรคนายก

๒. วัดชีโนรสาราม พระยามหามนตรี^(๑) เป็น
มรรคนายก

๓. วัดสังข์กระจาย จมื่นจิตรเสนห์ เป็นมรรค
นายก

(๑) พระยามหามนตรี (เจริญ เสวตนันท์) ภายหลังเป็นพระยาอภิชาติ
ชาญยุทธ

๔. วัดรวก เมืองนครเขื่อนขันธ์ พระยามหามนตรี
เป็นมรรคนายก

๕. วัดสามจีน (ไค้) หลวงสำเร็จสมบัติ เป็น
มรรคนายก

อนึ่งมรรคนายกวัดอมรินทราราม ซึ่งเดิมพระสัง
วรพรตเจ้าอาวาสได้เลือกพระยาศรีธรรมราชเป็นมรรค
นายก และกระทรวงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลแล้ว
นั้น บัดนี้มาเกิดข้อพิพาทจะพิเคราะห์ขึ้นว่าผู้ที่จะเป็น
มรรคนายกซึ่งแลเห็นว่าไม่สามารถจะทำการในหน้าที่
มรรคนายกให้เจริญได้ และถ้ามีผู้ใดผู้หนึ่งที่จะทำได้ก็
กว่าก็ควรจะตกลงในผู้ที่มีความสามารถ และส่วนวัดนี้
อุบาสิกานายกได้เป็นผู้ทูลบำรุงปฏิสังขรณ์มาแต่ก่อนแล้ว
เป็นอันมากและสามารถที่จะทูลบำรุงต่อไปได้ พระเจ้า
น้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพจึงทรงแนะนำให้
ข้าพระพุทธเจ้าเรียกอุบาสิกานายกมาถามดู อุบาสิกานายก
รับรองยินดีที่จะรับตำแหน่งมรรคนายกของวัดนี้ เหตุ
ฉะนั้น ในเรื่องนี้จะควรเป็นผู้ใด ข้าพระพุทธเจ้าขอ
พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย

มรรคนายกและมรรคนายิกาสำหรับอารามเหล่านี้
ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แล้ว ก็ควรที่จะได้รับพระ
ราชทานตราตั้งเป็นชั้นสัญญาบัตรทั้ง ๖ ราย

ควรมีควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
โปรดกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาวุฒิการบดี^(๑) ขอเดชะ

(จากเอกสาร ร. ๕ เลขที่ ๓๘๓/๖ เรื่องมรรคนายก หน้า ๕๗)

(๑) พระยาวุฒิการบดี (ม.ร.ว. ถัด สุกตน์) ภายหลังเป็นเจ้าพระยา
วิจิตรวงษ์วุฒิไกร

รายนามผู้บริจาคทรัพย์

ร่วมในการทอดกฐินพระราชทานกรมศิลปากร

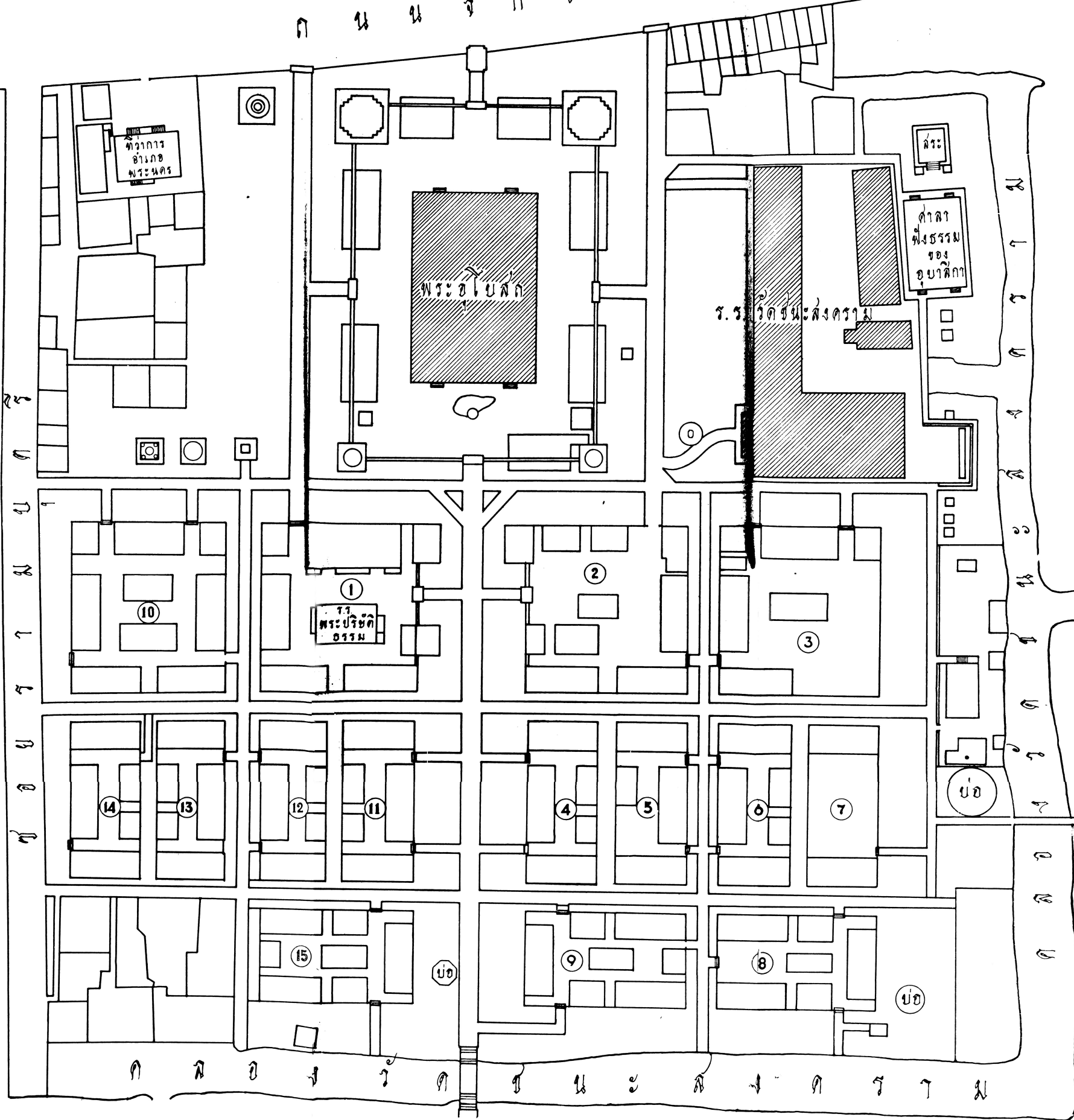
ณ วัดชนะสงคราม จังหวัดพระนคร

เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๐๖

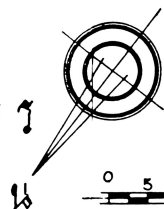
๑. อธิบดีกรมศิลปากร	๑๐๐.๐๐ บาท
๒. รองอธิบดีกรมศิลปากร	๑๐๐.๐๐ บาท
๓. ม.จ. ขำใจ จิตรพงศ์	๑๐๐.๐๐ บาท
๔. เงินงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนการศาสนา	๓,๐๐๐.๐๐ บาท
๕. ข้าราชการสำนักงานเลขาธิการกรมศิลปากร	๒๕๐.๐๐ บาท
๖. ข้าราชการกองการสังกัด	๑,๖๕๐.๐๐ บาท
๗. ข้าราชการกองจดหมายเหตุแห่งชาติ	๑๒๐.๐๐ บาท
๘. ข้าราชการกองโบราณคดี	๕๕๐.๐๐ บาท
๙. ข้าราชการกองศิลปศึกษา นักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์ และโรงเรียนช่างศิลป์	๘๕๕.๐๐ บาท
๑๐. ข้าราชการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์	๑๒๐.๐๐ บาท
๑๑. ข้าราชการกองสถาปัตยกรรม	๓๘๐.๐๐ บาท
๑๒. ข้าราชการกองหัตถศิลป์	๓๕๕.๐๐ บาท
๑๓. ข้าราชการกองหอสมุดแห่งชาติ	๓๒๕.๐๐ บาท
๑๔. ลูกจ้างกรมศิลปากร	๖๔๕.๐๐ บาท
๑๕. พนักงานมหาวิทยาลัยศิลปากร	๑๖๕.๐๐ บาท

๑๖. ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ดำรงก่อสร้าง	๑,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๗. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวกร	๖๐๐.๐๐ บาท
๑๘. บริษัทวิจิตรก่อสร้าง จำกัด	๕๐๐.๐๐ บาท
๑๙. ห้างหุ้นส่วนจำกัด สีส้มเซี่ยงไฮ้เฟอร์นิเจอร์	๕๐๐.๐๐ บาท
๒๐. บริษัทเทพดุสิต จำกัด	๕๐๐.๐๐ บาท
๒๑. บริษัทบุ้นหงัน จำกัด	๔๐๐.๐๐ บาท
๒๒. ห้างโบราณวัตถุไทย	๔๐๐.๐๐ บาท
๒๓. บริษัททองของเฟอร์นิเจอร์ จำกัด	๒๐๐.๐๐ บาท
๒๔. บริษัทบางกอกเฮาส์เฟอร์นิเจอร์ ก.จ.ก.	๒๐๐.๐๐ บาท
๒๕. บริษัทสัพพะขาววัตถุโบราณและเฟอร์นิเจอร์ จำกัด	๒๐๐.๐๐ บาท
๒๖. บริษัทมลิฟ้า จำกัด	๒๐๐.๐๐ บาท
๒๗. ร้านโมนิแกรม	๒๐๐.๐๐ บาท
๒๘. ห้างหุ้นส่วนจำกัด บีเตอร์เฟอร์นิเจอร์	๒๐๐.๐๐ บาท
๒๙. บริษัทวิวัฒน์ก่อสร้าง จำกัด	๒๐๐.๐๐ บาท
๓๐. โรงพิมพ์พระจันทร์	๑๐๐.๐๐ บาท
๓๑. บริษัทเฟอร์นิเจอร์เซี่ยงไฮ้การช่าง	๑๐๐.๐๐ บาท
๓๒. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยคุณแสง	๑๐๐.๐๐ บาท
๓๓. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช่างฟ้า	๑๐๐.๐๐ บาท
๓๔. ห้างอยู่เจ	๑๐๐.๐๐ บาท
๓๕. นายสมศักดิ์ ลิ้มปัสวี	๑๐๐.๐๐ บาท
๓๖. ห้างเบ๊เต็กฮวด	๕๐.๐๐ บาท
๓๗. ร้านแอนติคแอนต์คอยน์	๕๐.๐๐ บาท
๓๘. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร พิมพ์หนังสือ “เรื่องวัดชนะสงคราม” เข้าร่วมการกุศล	๑,๐๐๐ เล่ม

ถนนจักรพงษ์

ผังบริเวณวัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร

0 5 10 20 30 40 50 60 เมตร

